

Minna Partanen & Pieta Ronkainen

**”TAVALLAAN SE PERHETYÖ JA KOKO PERHE, SE LAPSI, EI PELKÄSTÄÄN
LAPSI VAAN PERHE”**

Varhaiskasvatuksen moniammatillisen kasvattajatiimin käsityksiä varhaiskasvatuksen sosionomin
työtehtävistä

**”TAVALLAAN SE PERHETYÖ JA KOKO PERHE, SE LAPSI, EI PELKÄSTÄÄN
LAPSI VAAN PERHE”**

Varhaiskasvatuksen moniammatillisen kasvattajatiimin käsityksiä varhaiskasvatuksen sosionomin
työtehtävistä

Minna Partanen & Pieta Ronkainen
Opinnäytetyö
Syksy 2022
Sosiaali-alan tutkinto-ohjelma
Oulun ammattikorkeakoulu

TIIVISTELMÄ

Oulun ammattikorkeakoulu
Sosiaalialan tutkinto-ohjelma

Tekijät: Minna Partanen & Pieta Ronkainen

Opinnäytetyön nimi: ”Tavallaan se perhetyö ja koko perhe, se lapsi, ei pelkästään lapsi vaan perhe”
Varhaiskasvatuksen moniammatillisen kasvattajatiimin käsityksiä varhaiskasvatuksen sosionomin työtehtävistä

Työn ohjaajat: Hannele Ollinen & Riikka Huttunen

Työn valmistuslukukausi ja -vuosi: Syksy 2022

Sivumäärä: 51 + 2 liitettä

Tutkimustehtävänämme on kuvata varhaiskasvatuksen moniammatillisen kasvattajatiimin käsityksiä varhaiskasvatuksen sosionomin työtehtävistä. Oulun kaupungissa on laadittu varhaiskasvatuslain (540/2018) mukainen varhaiskasvatuksen sosionomin tehtäväkuva ja ensimmäiset uuden työnkuvan mukaiset sosionomit aloittivat työssään alkuvuodesta 2022. Moniammatillisen tiimin yhteisen käsityksen eri ammattiryhmien osaamisesta on todettu edistävän lapsen kokonaisvaltaista hyvinvointia. Tutkimuksen tarkoituksena on edistää lapsen etua tuottamalla varhaiskasvatuksen moniammatillisten tiimien työn tueksi yhteistä ymmärrystä ja tietoa varhaiskasvatuksen sosionomien käytännön työtehtävistä.

Tutkimuksen tietoperusta rakentui varhaiskasvatuksen sosionomin tehtävän yhteiskunnallisesta tarpeesta, varhaiskasvatusryhmän moniammatillisesta työtiimistä ja siltä taustalta sosionomin erityisosaamisesta tiimissä. Opinnäytetyö toteutettiin laadullisena tutkimuksena fenomenografian keinoin. Tutkimusmenetelmä oli ryhmähaastattelu. Tutkimukseen pyydettiin osallistumaan kaksi varhaiskasvatuksen moniammatillista kasvattajatiimiä, joissa työskenteli uuden tehtäväkuvan mukainen varhaiskasvatuksen sosionomi. Haastattelun pääteemat olivat monialainen yhteistyö, yhteistyö huoltajien kanssa sekä lapsen hyvinvoinnin tukeminen.

Moniammatillisen tiimin kasvattajien käsitykset varhaiskasvatuksen sosionomin työtehtävistä jakautuivat kolmeen kuvauskategoriaan: monialaiseen verkostotyöhön, perheen hyvinvoinnin ja voimavarojen vahvistamiseen sekä lapsen hyvinvoinnin tukemiseen pedagogisessa toiminnassa. Käsitteissä varhaiskasvatuksen sosionomin eriytyvistä työtehtävistä painottuivat verkostotyön osalta tuen tarpeen tunnistamiseen ja palveluohjaukseen liittyvät tehtävät sekä perheen hyvinvoinnin ja voimavarojen vahvistamisen osalta erityisesti Lapset puheeksi – menetelmän hyödyntäminen.

Opinnäytetyössä nousi esiin työnjaon haasteellisuus sosionomin eriytyvien tehtävien osalta ja jatkossa tarvitaankin varmasti aikaa aktiiviselle keskustelulle ja tiedottamiselle varhaiskasvatuksen sosionomin työnkuvasta. Tuloksista nousi monenlaisia esimerkkejä varhaiskasvatuksen sosionomin tehtäväkuvaan liittyvistä käytännön työtehtävistä, joita voi hyödyntää avatessa uutta tehtäväkuvaa varhaiskasvatuksen eri ammattiryhmille. Jatkossa voisi olla hyödyllistä selvittää suuremmalla otannalla kasvattajatiimien käsityksiä varhaiskasvatuksen sosionomin työtehtävistä ja ajankäytöstä, kun varhaiskasvatuksen sosionomeja alkaa laajemmin tehtävässä työskennellä.

Asiasanat: varhaiskasvatus, varhaiskasvatuksen sosionomi, moniammatillisuus

ABSTRACT

Oulu University of Applied Sciences
Degree Programme in Social Services

Authors: Minna Partanen & Pieta Ronkainen

Title of thesis: "Working with the Family and the Child, Not Only the Child but the Whole Family"
Conceptions of Multi-professional Team of Educators about the Duties of a Bachelor of Social Services in Early Childhood Education and Care

Supervisors: Hannele Ollinen & Riikka Huttunen

Term and year when the thesis was submitted: Autumn 2022

Number of pages: 51 + 2 appendices

The mission of our thesis is to describe the conceptions of duties of a bachelor of social services in early childhood education and care from the perspective of the multi-professional team of educators. The purpose of this thesis is to promote the well-being of children by producing information about the practical work tasks of bachelor of social services in early childhood education and care. The bachelor is a new part of the team of educators according to the change in the law regarding the early childhood education and care (540/2018) in 2018. The first bachelors of social services in the early childhood education and care began their work as additional resources in the day-care units in the city of Oulu in early 2022.

The thesis was conducted as a qualitative study. The topic of the research was examined through literature related to multi-professional team of educators in the field of early childhood education and care, the job description and education for the bachelor of social services. The method of this thesis was phenomenography and group interviews. Two teams and the two bachelors of social services who worked with them were asked to participate in the interviews. Main themes in the interviews were multi-professional co-operation, co-operation with the parents and promoting well-being of the child.

The results of the thesis were three categories of description that included multi-professional networking, strengthening well-being and resources of families, and promoting well-being of the child in pedagogical activities. The conceptions of differentiating duties emphasize recognizing the need for support and service coordination. There were also points made about strengthening well-being and resources of families with the Let's talk about Children -intervention. It was found out that the division of labour was challenging for the bachelor. There is still a need for active dialogue and more information regarding the bachelor's work tasks before they start working in the field to an even greater extent.

Keywords: early childhood education and care, bachelor of social services, multi-professionalism

SISÄLLYS

1	JOHDANTO.....	6
2	VARHAISKASVATUKSEN SOSIONOMIN TEHTÄVÄ VARHAISKASVATUKSEN MONIAMMATILLISESSA KASVATTAJATIIMISSÄ	8
2.1	Varhaiskasvatuksen moniammatillinen kasvattajatiimi	9
2.2	Varhaiskasvatuksen sosionomin työnkuva.....	11
2.3	Varhaiskasvatuksen sosionomin koulutus.....	13
2.4	Varhaiskasvatuksen sosionomin tehtävänkuva Oulun kaupungilla.....	14
3	TUTKIMUKSEN TARKOITUS, TAVOITE JA TUTKIMUSTEHTÄVÄ.....	17
4	FENOMENOGRAFISEN TUTKIMUKSEN TOTEUTTAMINEN.....	19
4.1	Aineiston keruu.....	19
4.2	Aineiston analyysi.....	23
4.3	Tutkimuksen luotettavuus ja eettisyys.....	27
5	TUTKIMUKSEN TULOKSET	29
5.1	Monialainen verkostotyö	30
5.2	Perheen hyvinvoinnin ja voimavarojen vahvistaminen	32
5.3	Lapsen hyvinvoinnin tukeminen pedagogisessa toiminnassa.....	35
5.4	Varhaiskasvatuksen sosionomin eriytyvät työtehtävät.....	37
6	JOHTOPÄÄTÖKSET	40
7	POHDINTA.....	43
	LÄHTEET	46
	LIITTEET	52

1 JOHDANTO

Uudistetussa varhaiskasvatuslaissa (540/2018) määritettiin varhaiskasvatuksen opettajan ja varhaiskasvatuksen lastenhoitajan rinnalle uutena ammattinimikkeenä varhaiskasvatuksen sosionomin tehtävä. Laki astuu uuden henkilöstörakenteen osalta voimaan vuoden 2030 alussa ja varhaiskasvatuksen sosionomin tehtävänkuvan ja osaamisen määrittely on tällä hetkellä vielä osin jäsenytymättä. Opinnäytetyömme yhteisteistyökumppanilla, Oulun kaupungin varhaiskasvatuksessa, on laadittu varhaiskasvatuslain (540/2018) mukainen varhaiskasvatuksen sosionomin tehtävänkuva ja ensimmäiset työntekijät varhaiskasvatuksen sosionomin ammattinimikkeellä aloittivat työssään ryhmiensä lisäresurssina valtionavustuksella alkuvuodesta 2022.

Varhaiskasvatuksen sosionomin työtehtävät ja osaaminen aiheuttavat hämmennystä, koska verrattuna varhaiskasvatuksen opettajan tai lastenhoitajan työnkuvaan niillä ei vielä ole vakiintunutta asemaa (Himanen & Kukkonen 2020, 34). Varhaiskasvatuksen kentällä sosionomin uusi työnkuva on omien havaintojemme mukaan vielä vieras: nykyisille varhaiskasvatuksen opettajille ja varhaiskasvatuksen lastenhoitajille ei ole vielä selvää, mitä uudet varhaiskasvatuksen sosionomit tulevat käytännössä tekemään. Varhaiskasvatusryhmän kasvattajien muodostaman moniammatillisen tiimin yhteisen ymmärryksen ja työnjaon mahdollistamiseksi myös käytännön työtehtävien kuvaaminen tehtävänkuvan tueksi onkin nähdäksemme tärkeää. Tutkimustehtävänämme on kuvata varhaiskasvatuksen moniammatillisen kasvattajatiimin käsityksiä varhaiskasvatuksen sosionomin työtehtävistä.

Opinnäytetyömme tarkoituksena on edistää lapsen etua tuottamalla varhaiskasvatuksen moniammatillisen tiimin työn tueksi yhteistä ymmärrystä ja tietoa varhaiskasvatuksen sosionomien käytännön työtehtävistä. Työtehtävien kuvaaminen mahdollistaa varhaiskasvatuksen sosionomin työnkuvan avaamista varhaiskasvatuksen muille työntekijäryhmille. Työtehtävien kuvaaminen toimii apuvälineenä tulevien varhaiskasvatuksen sosionomien rekrytoinnissa ja työnkuvan ohjauksessa. Varhaiskasvatusryhmän kasvattajien käsitys käytännön työtehtävistä tukee myös työnkuvan kehittämistä jatkossa. Työtehtävien kuvaamisen tavoitteena on myös kasvattaa ammatillista osaamistamme antamalla meille välineitä jäsentää erilaisia asiakastyön menetelmiä perheiden kanssa tehtävässä työssä sekä työyhteisötaitojen osalta kykyä toimia osana moniammatillista tiimiä tulevissa tehtävissämme varhaiskasvatuksen työalueella.

Opinnäytetyömme tietoperusta rakentuu varhaiskasvatuksen sosionomin tehtävän yhteiskunnallisesta tarpeesta, varhaiskasvatusryhmän moniammatillisesta kasvattajatiimistä ja siltä taustalta varhaiskasvatuksen sosionomin erityisosaamisesta tiimissä. Tietoperustassa tavoitteena on luoda lainsäädäntöön, ohjaaviin asiakirjoihin sekä aiempaan tutkimukseen ja asiantuntijatietoon pohjautuen näiden keskeisten käsitteiden kattava määrittely ja tutkimuksen viitekehys tutkimustehtävän näkökulmasta.

Varhaiskasvatuksen sosionomin tehtävänkuvasta on viime vuosina tehty muutamia ammattikorkeakoulutasoisia opinnäytetöitä. Vertaisarvioitua tutkimusta aiheesta on julkaistu Ukkonen-Mikkolan, Yliniemen & Wallinin artikkeli *Varhaiskasvatuksen työ muuttuu – muuttuuko asiantuntijuus?* (2020). Sosionomin työnkuvan määrittelyissä pohjaamme varhaiskasvatuslain ja varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden lisäksi opetus- ja kulttuuriministeriön (2021) selvitykseen *Varhaiskasvatuksen koulutusten kehittämisfoorumien kehittämisohjelma vuosille 2021–2030*. Koulutuksen osalta viittaamme tehtävän määrittelyissä ammattikorkeakoulun sosionomikoulutukselle laadittuihin kompetensseihin. Moniammatillisuuden käsitettä ja tehtävän yhteiskunnallista perustaa jäsennämme sekä aiempaan tutkimukseen että asiantuntijatietoon perustuen. Tietoperustan lopuksi avaamme Oulun kaupungin varhaiskasvatuksessa laadittua sosionomin tehtävänkuvaa.

Opinnäytetyö toteutetaan laadullisena tutkimuksena fenomenografian keinoin. Tutkimusmenetelmä on ryhmähaastattelu. Opinnäytetyöhön pyydettiin osallistumaan kaksi uuden tehtävänkuvan mukaiseen varhaiskasvatuksen sosionomin tehtävään valittua henkilöä sekä heidän kanssaan moniammatillisessa varhaiskasvatustiimissä työskentelevät varhaiskasvatuksen opettajat ja lastenhoitajat. Haastattelun pääteemat olivat monialainen yhteistyö, yhteistyö huoltajien kanssa sekä lapsen hyvinvoinnin tukeminen.

Opinnäytetyön eettisiä lähtökohtia arvioimme hyödyntäen ammattikorkeakoulujen rehtorineuvoston Arene ry:n (2019) eettisiä suosituksia opinnäytetöihin. Tutkimuseettisen neuvottelukunnan (2019) ihmisiin kohdistuvan tutkimuksen eettisten periaatteiden osalta kiinnitämme erityistä huomiota henkilötietojen käsittelyn periaatteisiin ja tietosuojan toteutumiseen. Opinnäytetyön luotettavuutta lisäämme kuvaamalla lukijalle tarkasti tutkimuksen toteuttamisen ja aineiston tuottamisen olosuhteet sekä analyysin osalta luokitteluperusteet. Analyysin kulkua avaamme esimerkeillä johdopäätöksiin ja pohdintaan johtaneista tuloksista.

2 VARHAISKASVATUKSEN SOSIONOMIN TEHTÄVÄ VARHAISKASVATUKSEN MONIAMMATILLISESSA KASVATTAJATIIMISSÄ

Varhaiskasvatus muodostuu tavoitteellisesta kasvatuksesta, opetuksen ja hoidon kokonaisuudesta ja sitä määrittää varhaiskasvatustalaki. Varhaiskasvatuksen perusta on lapsen edun ensisijaisuus ja sen tavoitteena on tukea lapsen kokonaisvaltaista kasvua, kehitystä, terveyttä ja hyvinvointia. (Varhaiskasvatustalaki 540/2018, 2–4 §.) Varhaiskasvatusta voidaan varhaiskasvatustalain (540/2018, 1 §) mukaan järjestää päiväkodissa, perhepäivähoidossa tai avoimena varhaiskasvatustoimintana. Tässä opinnäytetyössä kuvataan varhaiskasvatuksen sosionomin tehtävää päiväkodin varhaiskasvatusryhmän kasvattajatiimin näkökulmasta.

Varhaiskasvatuksen sosionomin tehtävästä varhaiskasvatusryhmässä määrää varhaiskasvatustalaki (540/2018). Varhaiskasvatustalaki määrittää myös varhaiskasvatuksen sosionomin kelpoisuuden ja kokonaisuutena päiväkodin henkilöstön mitoitukselta ammattiryhmien kelpoisuudet huomioiden. (Varhaiskasvatustalaki 540/2018, 27 §; 35 §). Varhaiskasvatustalain perusteet (Opetushallitus 2019) on varhaiskasvatustalakiin perustuva Opetushallituksen valtakunnallinen määräys, jonka mukaan paikallinen varhaiskasvatus toteutetaan.

Opetushallitus on 1.3.2022 julkaissut päivitetyn *varhaiskasvatustalain perusteet 2022* (Opetushallitus 2022). Muutokset perustuvat lakiin varhaiskasvatustalain muuttamisesta (1183/2021). Varhaiskasvatustalain muutokset ja uudet perusteet astuivat voimaan elokuussa 2022. Päivitetystä laista ja varhaiskasvatustalain perusteissa määritetään aiempaa tarkemmin lapsen oikeus varhaiskasvatuksessa annettavaan tukeen ja tuen toteutuksesta kolmiportaisen mallin mukaisesti. Tutkimuksemme haastateltavat moniammatilliset tiimit työskentelevät haastatteluhetkellä keväällä 2022 varhaiskasvatustalain perusteiden 2018 mukaisesti ja varhaiskasvatuksen sosionomien työnkuvan määrittely perustuu tähän suunnitelmaan, joten viittaamme tietoperustassa tähän keväällä 2022 voimassa olleeseen asiakirjaan.

2.1 Varhaiskasvatuksen moniammatillinen kasvattajatiimi

Opetushallitus (2019, 18) linjaa varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa, kuinka ”päiväkotien henkilöstön moniammatillisuus on laadukkaan varhaiskasvatuksen voimavara, kun kaikkien osaaminen on käytössä sekä vastuut, tehtävät ja ammattiroolit toteutuvat tarkoituksenmukaisella tavalla”. Lapsen edun mukainen laadukas varhaiskasvatus rakentuu moniammatilliselle osaamiselle, joten seuraavassa määrittelemme moniammatillisuutta ilmiönä sekä yleisesti sosiaalialalla että varhaiskasvatuksen kontekstissa.

Moniammatillinen yhteistyö on käsitteenä muuttuva, sillä sen sisältö ja merkitys vaihtelevat organisaatioittain ja yksilökohtaisesti. Työntekijöiden ja työryhmien omat merkitykset muodostavat paikallisen moniammatillisen yhteistyökulttuurin. Eri koulutuksen saaneiden, erilaisilla ammattinimikkeillä toimivien ja erilaisista taustoista tulevien työntekijöiden tavoitteena on toimia asiakkaan hyväksi yhteistyössä ottaen oman erityisosaamisensa ja tietonsa yhteiseen käyttöön. Asiakkaan ja toisten ammattiryhmien kanssa tulisi toimia joustavasti yhteistyön takaamiseksi. (Pärnä 2012, 48, 50.) Sosiaalialan kontekstissa moniammatillisuudella tarkoitetaan asiakaslähtöistä yhteistyötä, jossa on pyrkimys huomioida asiakkaan elämä kokonaisuutena. Moniammatillisessa yhteistyössä eri asiantuntijoiden tiedot ja taidot kootaan yhteen. Tavoitteena on yhteinen käsitys ja tavoite asiakkaan tilanteesta, tarvittavista toimenpiteistä ja ongelmanratkaisun keinoista. Asiakas on läheisineen mukana työnteossa. (Isoherranen 2008, 34.)

Varhaiskasvatuksessa kasvattajat toimivat moniammatillisessa tiimissä, jolla on vastuullaan tyyppillisesti yksi lapsiryhmä (Kupila 2020, 314–315). Sosionomin ammattinimikkeeseen viitataan laissa päiväkodin henkilöstön rakenteen osalta edellyttämällä, että jatkossa vähintään kahdella kolmasosalla henkilöstöstä tulee olla varhaiskasvatuksen opettajan tai sosionomin kelpoisuus, joista puolella vähintään varhaiskasvatuksen opettajan kelpoisuus. Lopuilla tiimin jäsenistä tulee olla lastenhoitajan kelpoisuus. (Varhaiskasvatustilanne 540/2018, 37 §.)

Käytännössä uusi henkilöstörakenne tarkoittaa kolmen hengen tiimiä, jossa vähintään yksi kasvattaja on varhaiskasvatuksen opettaja, yksi varhaiskasvatuksen sosionomi ja yksi lastenhoitaja. Sosionomin tehtävä ei kuitenkaan ole ryhmässä pakollinen vaan sosionomin tilalla tiimissä voi toimia toinen varhaiskasvatuksen opettaja. Muutos entisestä yhdestä varhaiskasvatuksen opettajasta, joka voi olla myös sosionomitaustainen, ja kahdesta lastenhoitajasta uuteen henkilöstörakenteeseen.

seen tapahtuu siirtymäajan sisällä, mutta viimeistään vuoden 2030 alussa. Moniammatillisuus näkyy tiimin koulutustaustoissa: kasvatus- ja varhaiskasvatustiede opettajilla, sosiaalitiede sosionomeilla ja hoitotiede lähihoitajataustaisilla lastenhoitajilla. (Ukkonen-Mikkola, Yliniemi & Wallin 2020, 324; Alila ym. 2014, 17.)

Päiväkodin moniammatillisessa kasvattajatiimissä tarvitaan toisiaan täydentävää osaamista. *Varhaiskasvatuksen koulutusten kehittämisfoorumin kehittämisohjelmassa vuosille 2021–2030* osaamisprofiilijaosto on rakentanut varhaiskasvatukseen sekä varhaiskasvatuksen ammattilaisten koulutuksen syvyyden mukaan jäsentyvät yhteisen osaamisen alueet että ammattiryhmittäin eriytyneet osaamisvaatimukset. Kaikki varhaiskasvatuksen ammattiryhmät osallistuvat tavoitteellisen kasvatuksen, opetuksen ja hoidon toteuttamiseen ja kaikille ammattiryhmille on yhteistä varhaiskasvatuksen ja sen toimintaympäristön sekä yhteistyön osaaminen. (Opetus- ja kulttuuriministeriö 2021, 75–86.)

Ukkonen-Mikkola ym. (2020, 323) kuvaavat artikkelissaan varhaiskasvatuksen asiantuntijuudesta, kuinka opettajat asemoituvat vastuuseen tiimin pedagogisesta toiminnasta ja oppimisen edistämisestä, sosionomit lapsen kokonaisvaltaisesta hyvinvoinnista ja lastenhoitajat puolestaan lasten hoidosta ja huolenpidosta. Varhaiskasvatuksen asiantuntijuus onkin luonteeltaan relationaalista: asiantuntijuus rakentuu arjessa, tiimityöskentelyn käytännöissä ja tilannekohtaisissa yhteistyötavoissa suhteessa yksilön ammatilliseen identiteettiin (Ukkonen-Mikkola ym. 2020, 326, 332).

Moniammatillisen yhteistyön lisäksi varhaiskasvatustyössä on käytetty rinnakkaista termiä jaettu asiantuntijuus. Sillä tarkoitetaan prosessia, jossa ihmiset jakavat älyllisiä voimavarojaan liittyen tietoon, suunnitelmiin ja tavoitteisiin, joita kukaan ei yksittäin pystyisi toteuttamaan. Tämä rinnastuu moniammatillisuuteen, jossa jaetaan valta, tieto ja osaaminen, jotta voitaisiin saavuttaa yhdessä jotain, mihin yksittäinen ihminen ei pysty. Moniammatillisuus ei kuitenkaan tarkoita, että oma ammatillinen osaaminen ja tutkintotausta häviäisi. Moniammatillisen yhteistyön kannalta on hyvä huomioida, että myös ammattiosaamisella voi olla erilaisia tulkintoja saman ammatin sisällä. Omien ja muiden ammattien edustajien vahvuuksien, rajojen ja osaamisen tunnistaminen auttaa rakentamaan myös varhaiskasvatuksessa kokonaisosaamista. Moniammatillinen tiimi voi hyödyntää kokonaisosaamista suunnittelemaan ja arvioimaan kasvatusta, opetusta ja hoitoa varhaiskasvatuksen ympäristöissä. (Karila & Nummenmaa 2001, 23, 25; Opetus- ja kulttuuriministeriö 2021, 87.) Toisaalta voimakas ammatillisten erojen korostaminen tai raja-aitojen rakentaminen voi myös vähentää tiimin sisäistä luottamusta (Heikkinen 2021, 86).

Vaikka moniammatillinen yhteistyö suomalaisen varhaiskasvatuksen erityispiirre ja sitä on pidetty vahvuutena, ei se aina ole mutkatonta tai ongelmattonta. Haasteena on sopivien toimintamallien syntyminen kuhunkin tilanteeseen. Ryhmän jäsenten välinen vuorovaikutus, tiedonkulku, toisten jäsenten työtehtävien tunteminen, vastuiden jakamisen epäselvyys ja ajan puute voivat aiheuttaa haasteita. Tärkeää on positiivinen ja salliva ilmapiiri ja rakentava kritiikki ryhmän työtä kohtaan. Hyvä yhteishenki ja jokaisen jäsenen kuunteleminen ovat tärkeitä asioita yhteistyön toimimiseksi. Keskustelukulttuuri ja vuoropuhelu korostuvat varhaiskasvatuksessa. Vuoropuhelu ja yhteisten sopimusten noudattaminen heijastavat positiivisia vaikutuksia niin lapsiin kuin heidän perheisiinsä. Toimivaa yhteistyö on silloin, kun kaikki ryhmän jäsenet tietävät, mitä kukin tekee ja millä tavoilla yhteisten tavoitteiden eteen. (Karila 2016, 38; Kontio 2010, 6–7,18; Leppänen & Lund 2021, 70, 72.)

2.2 Varhaiskasvatuksen sosionomin työnkuva

Sosionomin työnkuva varhaiskasvatuksessa rakentuu toimintaympäristön ja yhteiskunnan muutoksien kautta. Varhaiskasvatuksen pedagoginen painotus on kasvanut varhaiskasvatuksen siirryttyä hallinnollisesti sosiaali- ja terveysministeriöltä opetus- ja kulttuuriministeriön toimialueelle (Opetus- ja kulttuuriministeriö 2021, 34–35). Opetushallituksen *Vaikuttava varhaiskasvatus* -tilannekatsaus (Karila 2016, 37) taustoittaa kuitenkin aiempiin selvityksiin perustuen varhaiskasvatuksen osaamisen kehittämistarpeiksi pedagogisen osaamisen rinnalla lapsen ja perheen tuen tarpeiden huomioiden ja siihen vastaamisen osaamisen sekä monialaiseen yhteistyöhön liittyvän osaamisen.

Yhteiskunnallisen tilanteen merkitystä varhaiskasvatuksen henkilöstörakenteelle ja osaamiselle perustelee esimerkiksi opetus- ja kulttuuriministeriön (Alila ym. 2014, 58) raportti *Varhaiskasvatuksen historia, nykytila ja kehittämisen suuntalinjat*. Toimintaympäristön muutoksista Alila ym. (2014, 59) nostavat esimerkeiksi monikulttuuristumisen, erityisen tuen tarpeet ja varhaiskasvatussuunnitelmatyön. Myös varhaiskasvatuksen neuvottelukunnan tulevaisuusraportti *Varhaiskasvatuksen tulevaisuuskuvat 2040* (Jokinen & Nieminen 2019) nostaa tarkasteluun eriarvoisuuden lisääntymisen ja huolen taustan vaikutuksesta lapsen mahdollisuuksiin. Ammattikorkeakoulujen rehtorineuvoston Arene ry:n (2017, 16) selvitys sosiaalialan tilanteesta puolestaan toteaa varhaiskasvatuksen osaamisvaatimusten nousevan yhteiskunnan muutoksista: työelämän rakennemuutoksiin, vanhemmuuteen, kasvatuskysymyksiin, mielenterveyteen, riippuvuuksiin ja turvallisuuteen liittyvät haasteet yleistyvät perheissä.

Varhaiskasvatustalaki määrittää varhaiskasvatuksen sosionomin tehtävää tarkemmin vain lapsen varhaiskasvatussuunnitelman osalta. Sosionomin osaamista ohjataan hyödyntämään erityisesti lasten ja perheiden palvelujärjestelmän tuntemuksen osalta sen lisäksi, että suunnitelman laatimiseen osallistuvat kaikki opetuksesta, kasvatuksesta ja hoidosta vastaavat henkilöt. (Varhaiskasvatustalaki 540/2018, 5:23 §.)

Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2018 (Opetushallitus 2019, 18) ohjaavana asiakirjana puolestaan linjaa edellisen lisäksi, että varhaiskasvatuksen opettajalla on kokonaisvastuu ryhmän pedagogisen toiminnan suunnittelusta ja arvioinnista, mutta varhaiskasvatuksen sosionomi osallistuu muiden ammattiryhmien lailla osallistuu toiminnan suunnitteluun ja toteutukseen. Muita suoriamainintoja varhaiskasvatuksen sosionomin tehtävistä näistä ensisijaisista ohjaavista asiakirjoissa emme löydä. Käsityksemme mukaan opetus- ja kulttuuriministeriö tai opetushallitus ei ole varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden lisäksi erikseen ohjeistanut kuntia varhaiskasvatuksen sosionomin työnkuvan sisällöstä vaan työnantaja paikallisesti päättää tehtävänkuvasta.

Varhaiskasvatuksen koulutusten kehittämisfoorumin kehittämisohjelmassa vuosille 2021–2030 (Opetus- ja kulttuuriministeriö 2021) kuvaus varhaiskasvatuksen sosionomin osaamisesta jakautuu verkosto- ja varhaiskasvatusosaamiseen. Verkosto-osaamisen puitteissa varhaiskasvatuksen sosionomi osaisi käyttää sosiaali- ja terveyspalveluiden osaamista monialaisessa yhteistyössä, vastata perhetyön ja ehkäisevän lastensuojelutyön suunnittelusta, toteuttamisesta ja kehittämisestä sekä ohjata muita henkilöstöryhmiä näillä yhteistyöalueilla. Varhaiskasvatuksen osaamisen alueella sosionomi tunnistaa ja vahvistaa perheiden hyvinvointiin ja voimavaroihin liittyviä tekijöitä, hyödyntää palvelujen ja tukitoimien tuntemusta ohjaamalla perheitä palvelujen piiriin ja vastaa kulttuurisen moninaisuuden huomioimisesta lasten ja perheiden tukemisessa. Sosionomi edistää lapsen osallisuutta, hyvinvointia ja osaamista laaja-alaisesti pedagogisessa toiminnassa ja hallitsee osallistavia ja yhteisöllisiä menetelmiä lapsiryhmän ohjauksessa ja perheiden kanssa tehtävässä yhteistyössä sekä tukee perheiden vertaistoimintaa ja yhteisöllisyyttä. (Opetus- ja kulttuuriministeriö 2021, 83–84.)

Kehittämisfoorumin kehittämisohjelmassa todetaan, että varhaiskasvatuksen sosionomin osaamisprofiiliin määrittely osana moniammatillista työyhteisöä suhteessa opettajan tehtävään on haastavaa. Ei myöskään ole tiedossa, tuleeko sosionomin tehtävä sijoittumaan lapsiryhmään vai hyödyntääkö asiantuntemusta laajempi alue. Osaamisen määrittely on haastavaa, koska perheiden

palvelutarpeet alueittain voivat vaihdella paljonkin. Varhaiskasvatuksen sosionomin eriytynyt osaamisprofiili onkin kehittämisfoorumissa syntynyt kompromissiehdotuksena, josta jaoston jäsenillä oli monelta osin eriäviä käsityksiä. Erityisesti sosionomin pedagoginen osaaminen ja varhaiskasvatuksessa annettava tuki olivat ristiriitaisia osa-alueita. (Opetus- ja kulttuuriministeriö 2021, 78, 83–86.)

Ukkonen-Mikkola, Yliniemi & Wallin ovat artikkelissaan *Varhaiskasvatuksen työ muuttuu – muuttuuko asiantuntijuus?* (2020) selvittäneet seitsemässä uuden varhaiskasvatustuksen mukaisen henkilöstörakenteen päiväkotiryhmässä henkilöstön moniammatillisen tiimin positioita. Tutkimuksessa sosionomien todettiin positioivan itsensä opettajan kanssa jaettuun vastuuseen tiimin toiminnan organisoinnista. Sosionomit kuvasivat ydintehtäväkseen lasten kasvun, kehityksen ja oppimisen tukemisen, lasten hyvinvoinnista ja eduista huolehtimisen sekä oppimisympäristön kehittämisen. Sosionomit kuvasivat asiantuntijuutensa liittyvän kulttuurien osaamiseen ja sosiaali- ja terveystalvelujen lainsäädännön tuntemukseen. Sosionomit positioivat itsensä perheen hyvinvoinnin tukemiseen ja erityisesti varhaiskasvatuksen verkostoissa toimimiseen. Kasvatustoiminnan suunnittelun, toteutuksen, arvioinnin ja kehittämisen ja varhaiskasvatussuunnitelmatyön lisäksi sosionomit tunnustivat oman asiantuntijuutensa alueiksi kotouttamisen, perheiden yhteisöllisyyden ja vertaistuen sekä lapsen kokonaisvaltaisen hyvinvoinnin edistämisen.

2.3 Varhaiskasvatuksen sosionomin koulutus

Varhaiskasvatuksen sosionomin pätevyyden saa ammattikorkeakoulun sosionomitutkinnolla, johon sisältyvät 60 opintopisteen varhaiskasvatukseen ja sosiaalipedagogiikkaan suuntaavat opinnot (Opetus- ja kulttuuriministeriö 2021, 111). Ammattikorkeakoulujen rehtorineuvosto Arene ry:n työryhmä (ks. Ahonen ym. 2019) on laatinut opetussuunnitelmia ohjaavan esityksen varhaiskasvatuksen sosionomin kompetensseista ja ydinosamisesta. Sosionomitutkinnon keskeiset oppimistavoitteet varhaiskasvatuksen opinnoissa koostuvat lapsen ja lapsiryhmän ohjaamisesta, perheiden moninaisten tilanteiden tunnistamisesta ja tukemisesta sekä varhaiskasvatuksen pedagogiikasta. Sosionomiopiskelijat saavat valmiuksia moniammatillisten yhteistyörakenteiden toteuttamiseen, palveluohjaukseen, monikulttuuriseen varhaiskasvatustyöhön sekä kasvatusyhteistyön, yhteisöllisyyden ja osallisuuden vahvistamiseen. Opinnot antavat vahvaa osaamista perheiden tukemiseen ja ennaltaehkäisevään lastensuojelutyöhön, perhetyöhön ja varhaiseen tuen tarpeen tunnistamiseen. (Ammattikorkeakoulujen rehtorineuvosto Arene ry 2017, 14–15.)

Varhaiskasvatuksen sosionomien kompetensseissa nousee vahvasti sosiaalipedagoginen näkökulma. Sosiaalipedagoginen työote pyrkii dialogisen kohtaamisen, yhteisöllisyyden ja toimijuuden tukemisen avulla ehkäisemään ja lievittämään sosiaalisia ongelmia ja huono-osaisuutta (Nivala & Ryyänen 2019, 186, 189). Esimerkiksi Laurea ammattikorkeakoulun *Huikea mahdollisuus varhaiskasvatuksessa* -julkaisussa (Himanen & Kukkonen 2020, 36) todetaan, kuinka sosiaalipedagogiikka tarjoaa varhaiskasvatuksen sosionomille hyvän viitekehyksen pedagogiseen osaamiseen.

Myös Laurea ammattikorkeakoulun *Uudet tuulet – varhaiskasvatus matkalle tulevaisuuteen* -julkaisu (Helminen 2021, 16, 19) toteaa sosiaalipedagogisen lähestymistavan soveltuvan hyvin varhaiskasvatuksen kasvatuksellisten ja yhteiskunnallisten päämäärien toteuttamiseen ja nostaa osallistamisen ja verkostotyön varhaiskasvatuksen sosionomin asiantuntijuutta erityisesti hyödyntäviksi työalueiksi. Sosionomikoulutuksessa osallisuus on opintojen läpileikkaava teema. Osallisuus on keskeinen varhaiskasvatusta ohjaava periaate, joka ohjaa tavoittelemaan niin lasten kuin huoltajien aloitteita ja mielipiteitä. Osallisuus voidaan määritellä mahdollisuudeksi vaikuttaa ympäröivään maailmaan. (Vlasov ym. 2018, 58.) Kulttuurisesti ja kielellisesti moninainen varhaiskasvatus vaatii uusia keinoja yhdenvertaisen osallisuuden mahdollistamiseen (Westerlund 2021, 53).

Ammattikorkeakoulujen rehtorineuvosto Arene ry:n raportti (2017, 16) tiivistää sosionomin ammatillisen osaamisen ilmenevän monikulttuuristuvassa varhaiskasvatuksessa tukemalla lapsen, vanhempien ja lähiyhteisön sosiaalista hyvinvointia sekä edistämällä lapsen kokonaisvaltaista kasvua, kehitystä, oppimista, terveyttä, hyvinvointia, yhdenvertaisuutta ja osallisuutta. Varhaiskasvatuksen sosionomi edistää lapsen oikeuksien toteutumista ja ehkäisee syrjäytymistä (Ammattikorkeakoulujen rehtorineuvosto Arene ry 2017, 16).

2.4 Varhaiskasvatuksen sosionomin tehtäväkuva Oulun kaupungilla

Oulun kaupungin (2021a) työpaikkailmoituksessa varhaiskasvatuksen sosionomin tehtävään lisäresurssina valtioavustuksella todetaan sosionomin tehtävästä, kuinka:

Varhaiskasvatuksen sosionomit vastaavat hyvinvointivajeeseen vahvistamalla hyvinvointipedagogiikkaa, osallisuutta sekä monialaista yhteistyötä lisäresurssina ryhmässä. Tehtävänä on tukea lasten hyvinvointia pedagogisessa toiminnassa työ- ja opetusmenetelmiä suuntaamalla kaveri- ja leikkitaitoihin sekä kielellisiin valmiuksiin. Tavoitteena on edistää lasten mielenterveys- ja turvallisuustaitoja sekä vahvistaa kokopäiväpedagogiikkaa.

Työpaikkailmoituksessa mainitulla kokopäiväpedagogiikalla tarkoitetaan kasvattajien ja lasten kohtaamisia arjen kaikissa tilanteissa toiminta- tai opetustuokioiden korostamisen sijaan. Kohtaamisen kautta voidaan tukea lasten sosioemotionaalista hyvinvointia, osallisuutta ja yhteisöllisyyttä. (Lämsä 2021, 80–84; Kirvesniemi, Poikolainen & Honkanen 2019, 28–30.) Ilmoituksessa todetun hyvinvoinnin osalta esimerkiksi varhaiskasvatussuunnitelman perusteet (Opetushallitus 2019, 10, 20, 28) linjaa varhaiskasvatuksen yleisperiaatteeksi lapsen oikeuden hyvinvointiin ja edelleen toimintakulttuurin ja pedagogisen toiminnan tavoitteen osaltaan olevan hyvinvoinnin tukeminen. Varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa mainitaan erikseen leikin sekä vuorovaikutus- ja ilmaisutaitojen merkityksestä kokonaisvaltaiselle hyvinvoinnille ja ymmärrys eri kulttuureista mainitaan vuorovaikutuksen perustana. Lapsen hyvinvointia lisäävät lepo, ravinto, liikunta ja mielen hyvinvointi, joka pitää sisällään myös tunteiden ilmaisua ja itsesäätelyä. Edelleen hyvinvointiin kuvataan liittyvän niin fyysinen, psyykinen kuin sosiaalinen turvallisuus sekä kiusaamiselta suojaaminen tukemalla lasten vertaissuhteita. (Opetushallitus 2019, 22, 25–26, 31–32, 34–35, 54.)

Oulun kaupungin varhaiskasvatuksessa (2021b) laaditussa yleiskuvauksessa varhaiskasvatuksen sosionomin tehtävästä puolestaan todetaan tehtävän tarkoituksena olevan osallistuminen lasten kasvatukseen, opetukseen ja varhaiskasvatuksen pedagogiikan toteuttamiseen lapsiryhmässä. Sosionomi vastaa osallisuuden ja yhdenvertaisuuden näkökulmasta lapsen hyvinvoinnin ja kasvun tukemisesta, toiminnan suunnittelusta, toteuttamisesta, kehittämisestä, dokumentoinnista sekä arvioinnista. Edelleen tehtäväksi kuvataan vastuu perhetyön ja ehkäisevän lastensuojelun suunnittelusta, toteutuksesta, kehittämisestä sekä arvioinnista. Sosionomia ohjataan tukemaan ja ohjaamaan lapsiryhmän yhteisöllistä toimintaa sosiaali- ja terveystalveluiden kanssa tehtävässä yhteistyössä. (Oulun kaupunki 2021b.)

Varhaiskasvatuksen sosionomin keskeiset tehtävät jakautuvat tehtäväkuvauksessa monialaiseen yhteistyöhön, yhteistyöhön huoltajien kanssa sekä varhaiskasvatussuunnitelman mukaisen toiminnan suunnitteluun, toteuttamiseen, kehittämiseen ja arviointiin. Lapsen varhaiskasvatussuunnitelman valmistelun osalta sosionomin tehtävä on tuottaa havaintoja ja tietoa lapsen hyvinvoinnista, kasvusta ja kehityksestä sekä laajemmin osallistua varhaiskasvatussuunnitelman laatimiseen, toteuttamiseen ja arviointiin lapsen ja perheen palvelujärjestelmän tuntemuksen näkökulmasta. Sosionomin tehtäviin todetaan kuuluvaksi osallistuminen lapsen kasvun ja oppimisen tuen toteuttamiseen ja pedagogisten asiakirjojen laatimiseen. Sosionomi osallistuu myös ryhmäkohtaisen varhaiskasvatussuunnitelman laatimiseen ja kehittävään arviointiin. (Oulun kaupunki 2021b.)

Varhaiskasvatuksen sosionomi luo tehtävänkuvauksen mukaan kehittävän, hyvinvointia ja kasvua edistävän terveellisen ja turvallisen oppimisympäristön ja osallistuu oppimisympäristöjen jatkuvaan kehittämiseen. Sosionomin vastuulle kuuluu vastata yksikkökohtaisesti väkivallalta, kiusaamiselta ja häirinnältä suojaamisen suunnitelman sekä tasa-arvo – ja yhdenvertaisuussuunnitelman laadinnasta ja päivittämisestä. Sosionomi huomioi lasten ja perheiden osallisuuden sekä kulttuurisen moninaisuuden päiväkodin toimintakulttuurissa. (Oulun kaupunki 2021b.)

Tehtävänkuvauksessa nostetaan sosionomin tehtäväksi vastuu kasvatusyhteistyöstä huoltajien kanssa. Sosionomin tehtävä on vastata huoltajien osallisuuden vahvistamisesta ja kulttuurisen moninaisuuden huomioimisesta perheiden kanssa tehtävässä työssä. Sosionomi edistää yhteistyössä huoltajien kanssa lasten hyvinvointia ja kasvua yhteisön ja yhteiskunnan jäseneksi sekä vahvistaa perheen hyvinvointia ja voimavaroja ja ohjaa tarvittavien tukitoimien ja palvelujen piiriin. Monialaisen yhteistyön osalta sosionomin tehtäviin kuuluu vastata perhetyön ja ehkäisevän lastensuojelun kanssa tehtävästä yhteistyöstä. Sosionomi hyödyntää sosiaali- ja terveystalvvelujärjestelmän osaaamista vastaamalla monialaisesta yhteistyöstä lasten ja perheiden hyvinvoinnin, osallisuuden ja voimavarojen näkökulmasta. Sosionomi vastaa yksikkökohtaisesti myös Lapset puheeksi -menetelmän käytöstä. (Oulun kaupunki 2021b.)

Lapset puheeksi- menetelmä on emerita tutkimusprofessori lastenpsykiatri Tytti Solantauksen kehittämä työmenetelmä lapsen puheeksi ottamiseen erilaisissa sosiaali- ja terveystalvveluissa sekä koulussa ja päivähoidossa. Menetelmän käyttäminen edellyttää Lapset puheeksi -menetelmäkoulutuksen käymistä. (MIELI Suomen Mielenterveys ry 2022.) Lapset puheeksi -menetelmä varhaiskasvatuksessa on tarkoitettu tasavertaiseksi keskusteluksi kodin ja varhaiskasvatuksen kasvattajien välillä. Työskentelyn tarkoituksena on kartoittaa lapsen elämäntilanteen kokonaisuutta, vahvuuksia ja mahdollisia haavoittuvuuksia niin, että voidaan rakentaa yhteistä ymmärrystä lapsesta ja lasta tukevaa arkea yhteistyössä kaikissa kehitysympäristöissä. Lapset puheeksi – menetelmä rakentuu lapset puheeksi -keskustelusta ja tarvittaessa Lapset puheeksi -neuvonpidosta, jossa lapsen ympärille voidaan tarvittaessa kutsua laajempi verkosto. (MIELI Suomen Mielenterveys ry 2019.) Oulun kaupungin varhaiskasvatussuunnitelmalomakkeessa (Oulun kaupunki, varhaiskasvatus 2021) todetaan, että Lapset puheeksi -keskustelun mahdollisuudesta kerrotaan huoltajille varhaiskasvatussuunnitelmakeskustelun yhteydessä ja todetaan myös keskustelun olevan vapaaehtoinen.

3 TUTKIMUKSEN TARKOITUS, TAVOITE JA TUTKIMUSTEHTÄVÄ

Tutkimuksen tarkoituksena on edistää lapsen etua tuottamalla varhaiskasvatuksen moniammatillisten tiimien työn tueksi yhteistä ymmärrystä ja tietoa varhaiskasvatuksen sosionomien käytännön työtehtävistä. *Varhaiskasvatuksen koulutusten kehittämissuunnitelmassa 2021–2030* (Opetus- ja kulttuuriministeriö 2021, 78) todetaan, että moniammatillisen tiimin toimivuuden kannalta ammattiryhmien eriytyneiden osaamisprofiilien ja vastuiden tunnistaminen on tärkeää. Myös Tampereen ammattikorkeakoulun *Huikkea mahdollisuus varhaiskasvatuksessa*-julkaisu (Himanen & Kukkonen 2020, 34) painottaa sosionomin osaamisen selkeyttämisen koskevan kaikkia ammattiryhmiä, jotta moniammatillinen tiimi voi parhaalla mahdollisella tavalla tukea lasten hyvinvointia ja oppimista.

Opinnäytetyömme tavoitteena on varhaiskasvatuksen sosionomin käytännön työtehtävien kuvaamisen avulla tukea lapsen etua niin yksilönä kuin osana perhettä. Lapsen edun tukeminen ja edistäminen Lapsen oikeuksien sopimuksen mukaisesti on osa sosionomin tutkinnon *eettinen osaaminen*-kompetenssia. Sosionomin kompetensseista opinnäytetyön tavoitteena on lisätä osaamistamme myös *asiakastyön osaaminen*-kompetenssin osalta. Asiakastyön osaamiseen kuuluu yksilöiden kasvun ja kehityksen tukeminen sekä perheenjäsenten keskinäisten suhteiden ja perheiden arjen tukeminen. Asiakastyön osaaminen edellyttää teoreettisten työorientaatioiden ja menetelmien soveltamista ja arvioimista. Opinnäytetyössämme tavoitteena on moniammatillisen kasvattajatiimin käsityksiä kuvaamalla jäsentää erilaisia asiakastyön menetelmiä perheiden kanssa tehtävässä työssä. (UNICEF 2022; Oulun ammattikorkeakoulu 2022.)

Aihe liittyy voimakkaasti myös *työyhteisö, johtamis- ja yrittäjyysosaamisen*-kompetenssiin. Kompetenssiin kuuluvat muun muassa taidot toimia yhteistyökykyisesti monialaisessa tiimissä ja työyhteisössä, arvioida työn laatua sekä edistää omaa ja työyhteisön hyvinvointia. Meidän molempien opiskelijoiden erikoistumisopinnot ovat suunnanneet varhaiskasvatukseen. Tulemme itse todennäköisesti työskentelemään joko varhaiskasvatuksen opettajina tai varhaiskasvatuksen sosionomeina. Työtehtävien kuvaamisen tavoitteena on kasvattaa ammatillista osaamistamme antamalla meille joko varhaiskasvatuksen opettajina välineitä työnjakoon varhaiskasvatuksen sosionomien kanssa tai parempaa käsitystä omasta tulevasta työnkuvastamme varhaiskasvatuksen sosionomeina moniammatillisissa tiimissä. (Oulun ammattikorkeakoulu 2022.)

Tutkimustehtävänäme on kuvailla varhaiskasvatuksen moniammatillisen kasvattajatiimin käsityksiä varhaiskasvatuksen sosionomin työtehtävistä. Tutkimuskysymyksenä esitämme: Millaisia käsityksiä varhaiskasvatuksen moniammatillisella kasvattajatiimillä on varhaiskasvatuksen sosionomin työtehtävistä? Työtehtävien kuvaileminen mahdollistaa varhaiskasvatuksen sosionomin työnkuvan avaamista varhaiskasvatuksen muille työntekijäryhmille. Työtehtävien kuvaileminen toimii apuvälineenä tulevien varhaiskasvatuksen sosionomien rekrytoinnissa ja työnkuvan ohjauksessa. Varhaiskasvatusryhmän kasvattajien käsitys käytännön työtehtävistä tukee myös työnkuvan kehittämistä jatkossa.

4 FENOMENOGRAFISEN TUTKIMUKSEN TOTEUTTAMINEN

Laadullisessa tutkimuksessa kuvataan todellista elämää ja merkityksiä ymmärtäen todellisuuden moninaisuus. Opinnäytetyömme tavoitteena on kuvata luonnollisesti tapahtuvia ilmiöitä nykyhetkessä, joten laadullinen tutkimus on opinnäytetyöllemme toimiva tutkimusmenetelmä. (Hirsjärvi, Remes & Sajavaara 2009, 137–139, 161.) Opinnäytetyössämme tutkittava ilmiö on Oulun kaupungin varhaiskasvatuksessa uusi ja mukana on rajattu joukko ihmisiä, joilla tässä vaiheessa on kokemusta ilmiöstä. Hirsjärven & Hurmeen (2011, 168), Järvisen & Järvisen (2011, 82) sekä Kettusen (2022) mukaan fenomenografisen tutkimuksen kohteena on tutkittavien käsitys rajatusta ilmiöstä. Metsämuuronen (2006, 229) puolestaan kuvaa fenomenografisen tutkimuksen lähtökohdaksi tutkijan havaintoa ilmiöstä, josta esiintyy hämmentävän erilaisia käsityksiä. Toteutamme opinnäytetyön laadullisena tutkimuksena fenomenografian keinoin, sillä tarkoitus on kuvailla rajatun joukon tämänhetkisiä käsityksiä varhaiskasvatuksen sosionomin tehtävästä.

Fenomenografinen tutkimus toteutetaan perehtymällä ilmiöön ensin teoreettisesti siihen liittyvien näkökohtien jäsentämiseksi. Tämän jälkeen fenomenografinen tutkimustapa etenee etsimällä aineistosta merkitysluokkia ja muodostamalla niistä kuvauskategorioita. (Kettunen 2022; Metsämuuronen 2006, 229.) Opinnäytetyössämme olemme ensin tietoperustassa jäsentäneet teoreettisesti varhaiskasvatuksen sosionomin tehtävää ja sitten analyysin kautta muodostaneet kuvauskategoriat, joiden tavoitteena on paitsi kuvailla ja ymmärtää moniammatillisen tiimin erilaisia käsityksiä varhaiskasvatuksen sosionomin tehtävistä, myös paljastaa käsityksissä ilmeneviä eroja.

4.1 Aineiston keruu

Fenomenografiselle tutkimukselle tyypillinen aineistonkeruutapa on haastattelu (Kettunen 2022). Hirsjärvi & Hurme (2011, 58) puolestaan toteavat, että haastateltavien määrä riippuu siitä, monelako haastattelulla voidaan saavuttaa tutkimuksen tarkoituksen mukaisesti riittävästi tietoa. Fenomenografiselle tutkimukselle on tyypillistä, että aineisto on pieni ja rajattu (Kettunen 2022). Opinnäytetyöhömmme pyydettiin osallistumaan kaksi moniammatillista varhaiskasvatustiimiä. Tutkimukseen kutsutuissa kasvattajatiimeissä työskentelevät varhaiskasvatuksen opettajien ja lastenhoitajien lisäksi lisäresurssina valtionavustuksella uuden tehtävänkuvan mukaiseen varhaiskasvatuksen sosionomin tehtävään valitut henkilöt.

Haastattelut toteutettiin täsmäryhmähaastatteluna, joka mahdollistaa tietojen saamisen haastateltavien sosiaalisesta ympäristöstä. Ryhmäkeskustelussa haastattelijat ohjaa keskustelua mutta antaa ryhmän vuorovaikutukselle paljon tilaa. Täsmäryhmähaastattelu mahdollistaa moniäänisen tiedon saamisen samanaikaisesti useilta vastaajilta ja tällöin opinnäytetyössämme moniammatillisen kasvattajatiimin jaettujen merkitysrakenteiden pohdinnan kautta myös laajemman käsityksen varhaiskasvatuksen sosionomin työtehtävistä. (Hirsjärvi & Hurme 2011, 60–61; Hyvärinen, Nikander & Ruusuvaori 2017, 113)

Ryhmähaastattelussa on huomioitava, että ryhmän dynamiikkaan liittyvät tekijät voivat heikentää aineiston monipuolisuutta. Toteutimme haastattelut kolmessa ryhmässä – kaksi kasvattajatiimiä erikseen ja kolmas haastattelu varhaiskasvatuksen sosionomeille omana ryhmänään, jotta heidän roolinsa uuden tehtäväkuvan kehittämisen asiantuntijoina ei dominoisi keskustelua liikaa. Samalla mahdollistui fenomenografisen periaatteen mukainen lausumien vertailu muihin tiimin jäseniin. Erojen ja yhtäläisyyksien etsiminen on fenomenografisen analyysin ydin. Haastattelutilanteissa pyrimme myös varmistamaan, että kaikilla osallistujilla oli mahdollisuus ilmaista näkemyksensä ja kohdensimme tarvittaessa kysymyksiä hiljaisemmille osallistujille. (Hyvärinen, Nikander & Ruusuvaori 2017, 115; Kettunen 2022.)

Hirsjärvi & Hurme (2011, 72) muistuttavat myös haastattelun käytännön järjestelyjen hoitamisesta: on päätettävä haastattelun ajankohta, paikka, kesto ja välineistö. Haastattelun käytännön järjestelyissä otimme huomioon varhaiskasvatusryhmän päivärhythmiin niin, että haastateltavilla oli työaikansa ja ryhmän toiminnan puitteissa mahdollista haastatteluun osallistua. Olimme yhteydessä päiväkotien johtajiin haastatteluajan järjestelyissä niin että, koko tiimin olisi mahdollista yhdessä haastatteluun osallistua. Aikaa pyysimme varaamaan puolitoista tuntia. Johtajilta pyydettiin myös lupaa tulla päiväkodille haastattelemaan etähaastattelun sijaan. Kaikki haastattelut nauhoitimme Zoom H2N -stereotallentimella ja varalta myös puhelimen nauhurisovelluksella.

Teemahaastattelu eli puolistrukturoitu haastattelu rakentuu etukäteen valittujen teemojen ja niistä nousevien tarkentavien kysymysten varaan. Teemahaastattelu mahdollistaa haastateltavien tulkintojen ja merkitysten tavoittamisen. Haastattelun teemat perustuvat tutkimuksen teoreettiseen viitekehykseen ja tutkijan kokemukseräisiin havaintoihin. Jotta haastattelusta saadaan mahdollisimman paljon tietoa, haastateltavien on hyvä saada tutustua aiheisiin etukäteen. (Tuomi & Sarajärvi 2018, 85–88.) Opinnäytetyössämme haastateltaville annettiin etukäteen tieto haastattelun teemoista haastatteluajan sopimisen yhteydessä.

Tutkimustehtävään kasvattajatiimin käsityksistä sosionomin työtehtävistä vastattiin rakentamalla haastattelun teemat Oulun kaupungissa laaditun varhaiskasvatuksen sosionomin tehtävänkuvan (Oulun kaupunki 2021b) ja tehtävän työpaikkailmoituksen (Oulun kaupunki 2021a) pohjalle. Oulun kaupungin tehtävänkuvauksesta haastattelun teemoiksi on valittu *Varhaiskasvatuksen koulutusten kehittämisohjelmassa 2021–2030* (Opetus- ja kulttuuriministeriö 2021) esitetyt varhaiskasvatuksen sosionomin eriytyneen osaamisen alueet. Työpaikkailmoituksen osalta haastattelussa kysyttiin lasten hyvinvoinnin tukemiseen liittyvistä teemoista.

Vastaavasti tehtävänkuvan mukaisista vastuista rajattiin haastattelun ulkopuolelle varhaiskasvatussuunnitelman mukaiseen kasvatukseen, opetukseen ja pedagogiikan toteuttamiseen liittyvät varhaiskasvatuksen ammattilaisten yhteiset osaamisen alueet lukuun ottamatta aiemmin mainittuja hyvinvointiin liittyviä teemoja. Teemojen valinta mahdollistaa varhaiskasvatuksen sosionomin eriytyvään osaamiseen liittyvien työtehtävien tarkastelun. Haastattelun pääteemat olivat monialainen yhteistyö, yhteistyö huoltajien kanssa sekä lapsen hyvinvoinnin tukeminen.

Haastattelun runko muodostui kolmesta pääteemasta ja alateemoista seuraavasti:

1. Monialainen yhteistyö

- sosiaali- ja terveystieteiden järjestelmäosaaminen, palveluohjaus
- perhetyö, ehkäisevä lastensuojelu

Esimerkkikysymys: Millainen käsitys teillä on varhaiskasvatuksen sosionomin käytännön työtehtävistä monialaisessa yhteistyössä?

2. Yhteistyö huoltajien kanssa

- kasvatusyhteistyö
- hyvinvoinnin ja voimavarojen vahvistaminen
- huoltajien osallisuus, kulttuurinen moninaisuus

Esimerkkikysymys: Kertoisitteko ajatuksistanne sosionomin käytännön työtehtävistä kasvatusyhteistyössä vanhempien kanssa?

3. Lapsen hyvinvoinnin tukeminen

- kaveri- ja leikkitaidot

- mielenterveys- ja turvallisuustaidot
- kokopäiväpedagogiikka, osallisuus

Esimerkkikysymys: Millaisia käytännön työtehtäviä sosionomeilla käsityksenne mukaan on lapsen hyvinvoinnin tukemiseen liittyen?

Fenomenografisessa aineistonkeruussa keskeistä on avoin kysymyksenasettelu, joka mahdollistaa persoonallisen kokemuksen kuvaamisen kautta erilaisten käsitysten esiin saamisen (Kettunen 2022). Haastattelun sisältö suunnitellaan riittävän väljäksi niin, että saavutettavan aineiston perusteella voidaan tehdä tutkittavaa ilmiötä koskevia päätelmiä (Hirsjärvi & Hurme 2011, 66). Haastattelukysymysten muotoilussa varmistetaan, että haastateltaville annetaan tilaa kertoa avoimesti ajatuksistaan ja vältetään suljettuja kysymyksiä (Hyvärinen, Nikander & Ruusuvoori 2017, 25). Hirsjärvi & Hurme (2011, 72) suosittelevat esihaastattelua haastattelurungon testaamiseen. Tiedossamme ei ollut esihaastateltaviksi vastaavassa tehtävässä toimivia sosionomeja ja työryhmiä, joten haastattelukysymykset muotoiltiin perustuen tietoperustaan ja omaan käsityksemme varhaiskasvatuksen sosionomin mahdollisista tehtävistä ja osaamisesta.

Valmistauduimme haastatteluihin pohtimalla teemoihin ja tarkentaviin kysymyksiin liittyen avoimia kysymysmuotoja. Haastateltavilta kysyimme taustatietona työtehtävää, tiimiin kokoonpanoa ja yleisesti ryhmän toiminnan painotuksista tai periaatteista. Haastattelun teemat avasimme laajalla koko pääteeman kattavalla kysymyksellä. Ohjasimme keskustelua käyttämällä tarkentavia kysymyksiä niin, että myös alateemat käsiteltiin kaikkien haastatteluryhmien kanssa, jos ne eivät vapaassa keskustelussa nousseet esiin. Tarkoituksena haastattelussa ei kuitenkaan ollut painostaa haastateltavia tuottamaan vastauksia kaikista teemoista vaan käsityksen puuttuminen aihealueesta tulkittiin itsessään vastaukseksi. Jokaisen teeman päätteeksi tiedustelimme haastateltavilta olisiko heillä lisättävää ennen seuraavaan teemaan siirtymistä ja haastattelun lopuksi kysyimme yleisesti, olisiko haastateltavilla jotain lisättävää kokonaisuutena sosionomin tehtäviin.

Sosionomien haastattelu toteutui ensimmäisenä. Sosionomeja osallistui haastatteluun kaksi. Haastattelu järjestettiin lasten päivälevon aikana päiväkodin neuvottelutilassa ja toinen sosionomeista osallistui videoyhteydellä. Haastattelu kesti 49:01 minuuttia. Sosionomit olivat pohtineet teemoja yhdessä ennakkoon ja olivat hyvin valmistautuneita haastatteluun. Haastattelu oli avoin ja keskusteleva ja haastattelijoina pyrimme etenemään mahdollisimman vähillä lisäkysymyksillä, jotta esiin

nousisivat haastateltavien käsityksen mukaan merkitykselliset aiheet. Haastateltaville annettiin tilaa muotoilla ajatuksia pitämällä tietoisesti hiljaisia taukoja ja antamalla aikaa pohdinnalle. Tarvittaessa pyysimme täsmentämään lausumia tutkimustehtävän suuntaisesti, esimerkiksi kulttuurisen moninaisuuden osalta pyysimme yleisen tason maininnan jälkeen pohtimaan käytännön työtehtäviä.

Sosionomien haastattelussa saimme palautetta teemoihin sisältyvien termien määrittelyn haastavuudesta, joten tiimien haastatteluun valmistauduimme myös miettimällä, kuinka haastateltaville voidaan tarvittaessa lyhyesti avata termien sisältöä ohjaamatta kuitenkaan vastauksia tiettyyn suuntaan. Tiimeille myös laadimme ennakkoon hieman strukturoidumpia täsmentäviä kysymyksiä keskustelun eteenpäinviemiseksi, koska heillä ei oletuksemme mukaan olisi yhtä selkeää käsitystä työnkuvasta kuin kehittämistehtävässä toimivilla sosionomeilla:

Tällä järjestelmäosaamisella me tarkoitamme sitä, että sosionomilla on tietoa, mitä erilaisia palveluja lapsille ja perheille on tarjolla tai miten perheitä voisi ohjata ottamaan yhteyttä eri palveluihin. Minkälainen käsitys teillä on, minkälaisia tehtäviä sosionomilla voisi tähän liittyen olla ryhmässä?

Ensimmäisen tiimin haastattelussa kolme päivää sosionomien haastattelun jälkeen oli paikalla kolme kasvattajaa, jotka olivat tutustuneet teemoihin ennakkoon. Haastattelu järjestettiin lasten päivälevon aikana päiväkodin neuvottelutilassa. Haastattelu eteni sosionomien haastattelua enemmän tarkentavien kysymysten varassa mutta haastateltaville esitettiin avoimia kysymyksiä ja jätettiin aikaa pohtia ja täydentää toistensa ajatuksia. Toisen tiimin haastattelu kaksi viikkoa myöhemmin järjestettiin ulkoiluajana tyhjässä ryhmätilassa ja paikalla oli kolme kasvattajaa. Tiimi oli tutustunut teemoihin ennen haastattelua pikaisesti, joten tarkentavia kysymyksiä käytettiin hieman enemmän ja pohdinnalle jätettiin aikaa. Tiimien haastattelut kestivät yhteensä 54:32 minuuttia.

4.2 Aineiston analyysi

Laadullisen tutkimuksen tyypillinen piirre on induktiivinen analyysi: lähtökohtana analyysissä ei ole teorian testaaminen vaan aineiston monitahoinen tarkastelu, joka voi paljastaa yllättäviäkin seikkoja. (Hirsjärvi ym. 2009, 164, 225.) Fenomenografisessa analyysissä otetaan lisäksi huomioon se, että haastateltavalla ihmisellä voi olla useita käsityksiä samasta aiheesta ja käsitykset voivat muuttua ajan myötä. Analyysi alkaa jo tietojenkeruuvaiheessa ja sen tulos on jäsentynyt kuvaus käsityksistä ja käsitysten eroista. (Kettunen 2022.)

Fenomenografisessa analyysissä luodaan aineiston pohjalta kaikki haastatteluissa ilmenneet käsitteet kattavat luokittelut, joita kutsutaan kuvauskategorioiksi. Kuvauskategoriat ovat itsessään tuloksia tutkimukselle, mutta analyysissä etsitään myös eroja ja yhtäläisyyksiä eri kategorioiden välillä. Tavoite ei ole kuitenkaan testata ennalta määriteltyjä oletuksia. Analyysin tekeminen on jatkuva vertailua aineiston ja kuvauskategorioiden välillä. Kuvauskategorioiden kehittäminen voi perustua horisontaaliseen, vertikaaliseen tai hierarkkiseen järjestämiseen. (Kettunen 2022; Järvinen & Järvinen 2011, 82–84.)

Fenomenografinen analyysi aloitetaan Kettusen (2022) mukaan tutustumalla aineistoon ja litteroimalla eli kirjoittamalla sanatarkasti auki haastattelut. Niikko (2003, 33) puolestaan kuvaa, kuinka fenomenografisessa analyysissä keskitytään ilmauksiin eikä niitä tuottaneisiin henkilöihin, joten opinnäytetyössämme aineisto litteroitiin puheen sisällön tasolla haastatteluittain mutta erittelemättä puhujia henkilöinä. Haastattelut litteroitiin sanasta sanaan, mutta toistot, päälle puhuminen ja äännähdykset jätettiin pois. Myöskään taukoja puheessa ei merkitty litterointiin. Materiaalia litteroinnista kertyi sosionomien osalta 10 sivua ja tiimeiltä yhteensä 12 sivua rivivälillä yksi, fontilla Arial narrow 12, kun uusi lausuma aloitettiin aina uudelta riviltä.

Analyysissä etenimme Niikon (2003, 33–37, 55) esittelemän fenomenografisen nelivaiheisen analyysimallin mukaan: aineistosta etsitään merkityksellisiä ilmauksia, merkitykset ryhmitellään vertailun ja etsien samankaltaisuuksia ja eroja, ryhmistä rakennetaan teemakategorioita ja näistä kategorioista muodostetaan lopuksi analyysin tulokseksi kuvauskategoriat ilmiöstä. Analyysi alkoi kuitenkin jo haastatteluvaiheessa, kun teimme täsmentäviä kysymyksiä perustuen haastattelussa esiin nousseisiin merkitykselliseksi arvioituihin lausumiin, kuten esimerkiksi lapset puheeksi keskusteluun:

Ajatteletteko, että lapset puheeksi keskustelu olisi nimenomaan sosionomin käytävä keskustelu vai että sitä edelleen kävisivät kaikki tiimin jäsenet?

Litteroinnin jälkeen tutustuimme aineistoon ja tutkittavien kokonaiskäsitteeseen lukemalla aineisto läpi useita kertoja ja korostamalla sitten tekstistä merkityksellisiä ilmauksia. Pelkistimme ilmaisut yleiskielisiksi merkityksyksiköiksi, sillä fenomenografisessa analyysissä kielellisiä ilmaisuja olennaisempia ovat niihin sisältyvät käsitteet (Niikko 2003, 34). Taulukossa yksi on esimerkein kuvattu, kuinka haastattelujen alkuperäisistä ilmaisuista muodostettiin yleiskielisiä merkityksyksiköitä.

TAULUKKO 1. Yleiskieliset merkitysyksiköt

Alkuperäinen lausuma	Merkitysyksikkö
Tämä kiusaamisen ehkäiseminen myös, sitä on myös pienten lasten kohdalla aika paljon sitä kiusaamista. Kuinka me pääsemme niihin jo pureutumaan tässä vaiheessa täällä sitten erilaisin menetelmin.	Kiusaamisen ehkäiseminen
On se sitten lapsen kanssa tai perheen kanssa ja mihin se nyt ikinä sitten liittyykään, niin on joku tuki ja turva siinä, että osaa lähteä viemään sitä asiaa mahdollisesti eteenpäin.	Tuki perheelle asioiden eteenpäin viemisessä
Olen sitä mieltä, että hyvin pitkälle ihan samat mitä kaikilla meillä muillakin, mutta sitten ehkä taas juuri se, että olisi enemmän tietoa ohjata vanhempia niiden muiden tahojen, palveluitten pariin.	Yhteistyö huoltajien kanssa kuten muutkin, tietoa ohjata palveluiden piiriin

Tässä vaiheessa analyysin tulisi rakentua täysin aineistolähtöisesti eikä sen tulisi perustua valmiiseen luokittelurunkoon. Merkityksellisillä ilmaisuilla on konteksti sekä haastattelussa, johon se kuuluu, että merkitysjoukossa, johon se luokitellaan. (Niikko 2003, 33.) Etsimme ilmaisuista tiimien ja sosionomien lausumien välillä yhtenevyyttä ja eroja. Lausumia vertailemalla muodostimme teemakategorioita. Analyysi toteutettiin aineistolähtöisesti, mutta merkityksellisten ilmausten kategorisoinnissa hyödynsimme tietoperustasta nousevia käsitteitä varhaiskasvatuksen sosionomin työtehtävistä. Teemakategorioita muodostimme yhteensä 13. Teemakategorioiden kokonaisuus on kuvattu kuviossa yksi.

KUVIO 1. Teemakategoriat

Kategorioiden rajat perustuvat Niikon (2003, 36) analyysimalliin. Tavoitteenamme oli, etteivät kategoriat mene sisällön perusteella limittäin ja toisaalta kategorioista myös rakentuu looginen kokonaisuus suhteessa toisiinsa. Aineistossa samassa lausumassa saattoi olla useampi merkityksellinen ilmaisu, jotka tällöin on tarvittaessa ajatuksen eheys säilyttäen sisällytetty kahteen tai useampaan eri teemakategoriaan. Taulukossa kaksi on esimerkein kuvattu, kuinka merkitysyksiköistä on johdettu teemakategorioita.

TAULUKKO 2. Teemakategorioiden muodostaminen

Merkitysyksikkö	Teemakategoria(t)
Kiusaamisen ehkäiseminen	Kaveri- ja leikkitaidot
Tuki perheelle asioiden eteenpäin viemisessä	Palveluohjaus, verkostotyö
Yhteistyö huoltajien kanssa kuten muutkin, tietoa ohjata palveluiden piiriin	Kasvatusyhteistyö, palveluohjaus

4.3 Tutkimuksen luotettavuus ja eettisyys

Laadullisen tutkimuksen luotettavuutta voidaan lisätä kuvaamalla lukijalle tarkasti tutkimuksen toteuttaminen ja aineiston tuottamisen olosuhteet sekä analyysin osalta luokitteluperusteet ja analyysin kulku (Hirsjärvi 2009, 232). Myös Tuomi & Sarajärvi (2018, 163) toteavat laadullisen tutkimuksen luotettavuuden rakentuvan tutkimuksen kokonaisuuden sisäisestä johdonmukaisuudesta. Opinnäytetyössämme kuvataan mahdollisimman tarkasti paitsi tutkimuksen olosuhteita myös omia ennako-oletuksiamme tutkittavasta aiheesta. Olemme pyrkineet kuvaamaan lukijalle tarkasti aineiston keruun ja analyysin vaiheet sekä avaamaan esimerkeillä johtopäätöksiin ja pohdintaan johdaneita tuloksia. Olemme tutustuneet tutkimuseettisen neuvottelukunnan (2013) tutkimuseettisiin suosituksiin ja hyvän tieteellisen käytännön periaatteisiin ja tiedostamme, että tieteellinen tutkimus on luotettavaa vain, jos tutkimus on suoritettu hyvän tieteellisen käytännön mukaisesti.

Laadullisessa tutkimuksessa aineistosta ei tehdä yleistettäviä päätelmiä, vaikka taustalla onkin ajatus siitä, että yksityisessä toistuu yleinen (Hirsjärvi ym. 2009, 182). Fenomenografinen tutkimusote kuvaa ihmisten erilaisia käsityksiä ja kuvauksia ilmiöstä. Tällöin tutkimuksen tuloksien luotettavuuden arvioinnissa on erityisesti huomioitava, kuinka käsitykset tuotetaan tietyissä sosiaalisessa ja historiallisessa kontekstissa. (Järvinen & Järvinen 2011, 81, 100.) Lisäksi on muistettava, että ihmisten käsitykset samasta asiasta voivat olla hyvin erilaisia riippuen esimerkiksi koulutustaustasta, sukupuolesta tai kokemuksista (Metsämuuronen 2006, 228). Opinnäytetyössämme haastateltuja tiimin jäseniä ei analyysissä sosionomeja lukuun ottamatta eritelty vaan tutkittiin moniammatillisen tiimin tämänhetkistä käsitystä kokonaisuutena, koska erilaisten taustojen vaikutusta käsityksiin olisi nähdäksemme ollut liian haastavaa eritellä.

Tutkimuksen eettisiä lähtökohtia arvioimme hyödyntäen ammattikorkeakoulujen rehtorineuvoston Arene ry:n (2019) eettisiä suosituksia opinnäytetöihin. Tutkimuseettisen neuvottelukunnan (2019) ihmisiin kohdistuvan tutkimuksen eettisten periaatteiden osalta kiinnitimme erityistä huomiota henkilötietojen käsittelyn periaatteisiin ja tietosuojan toteutumiseen. Opinnäytetyölle ei aiheen arkaluonteisuuden tai haastateltavien haavoittuvan aseman vuoksi ollut tarpeen tehdä eettistä ennakkoarviointia. (Ammattikorkeakoulujen rehtorineuvosto Arene ry, 2019.) Opinnäytetyölle haettiin tutkimuslupa Oulun kaupungin sivistys- ja kulttuuripalveluilta ennen haastattelujen sopimista.

Opinnäytetyössämme tutkittavien suoja oli keskeinen tutkimuseettinen aihe. Tuomen & Sarajärven (2018, 155–156) mukaan tutkittavien hyvinvointi on ensisijainen eettinen kysymys, tutkimustietojen

tulee olla luottamuksellisia, tietoja ei luovuteta ulkopuolisille ja tutkijoiden on kaikin puolin noudatettava lupaamiaan sopimuksia. Opinnäytetyössämme tutkittavat jätettiin nimettömiksi ja viitattiin taustatietona enintään ammattinimikkeeseen ja tehtävään. Lisäksi haastateltavien henkilöllisyyden suojaamiseksi haastatteluotteet muokattiin opinnäytetyöraportissa käytetyissä suorissa lainauksissa puhekielestä yleiskielisiksi.

Hyvärisen ym. (2017, 415) ohjeistuksen mukaisesti haastateltavillemme annettiin selkeät ja yksiselitteiset tiedot seuraavista seikoista: tutkijoiden yhteystiedot, tutkimuksen aihe ja tavoite, haastattelun toteutus ryhmähaastatteluna, osallistumisen vapaaehtoisuus, käsittelyn luottamuksellisuus, haastatteluotteiden sisällyttäminen tutkimusraporttiin sekä haastatteluaineistojen hävittäminen tutkimuksen valmistuttua. Tiedot annettiin tutkimuksen kutsukirjeessä ja kerrattiin haastattelun alussa. Yhden haastattelun osalta haastateltavat kertoivat, että eivät olleet kutsukirjeeseen tutustuneet ja heidän kanssaan tutkimuksen taustoittamiseen haastattelutilanteessa käytettiin hieman enemmän aikaa.

Kutsut tutkimushaastatteluun ovat opinnäytetyön liitteenä. Haastattelun tallentamisesta kerrottiin haastateltaville etukäteen ja tallentaminen todettiin myös haastattelun alussa. Tiimit kutsuttiin haastatteluun päiväkodin johtajien kautta niin, että haastattelusta kieltäytyvien henkilöllisyys ei tullut lainkaan tutkimusta tekevien opiskelijoiden tietoon. Sosionomeja lähestyttiin suoraan sähköpostitse mutta myös heille kerrottiin osallistumisen vapaaehtoisuudesta.

Haastatteluaineistojen kerääminen ja analysointi sisältävät henkilötietojen käsittelyä, jolloin muodostuu henkilörekisteri (Hyvärinen ym. 2017, 415). Henkilötietoja sisältävän tutkimusaineiston käsittelyssä olennaista on suunnitelmallisuus, vastuullisuus ja lainmukaisuus tutkimusaineiston koko elinkaaren ajalta (Tutkimuseettinen neuvottelukunta 2019). Tutkimukselle laadittiin Oulun ammattikorkeakoulun ohjeistuksen mukainen tietosuojainfo ja haastateltaville kerrottiin, että käsiteltäviä henkilötietoja ovat nimi, työtehtävä, työyksikkö ja koulutustausta. Linkki tietosuojainfoon toimitettiin haastateltaville linkkinä kutsukirjeessä ja suostumus henkilötietojen käsittelyyn vahvistettiin haastattelun alussa, haastateltavilla oli tällöin vielä mahdollista tutustua tulostettuun tietosuojainfoon.

5 TUTKIMUKSEN TULOKSET

Tulosluvussa esittelemme tutkimuksen tulokset kolmena kuvauskategoriana ja kuvaamme lopuksi kuvauskategorioiden vertikaalista suhdetta. Kuvauskategoriat ovat *monialainen verkostotyö, perheen hyvinvoinnin ja voimavarojen vahvistaminen sekä lapsen hyvinvoinnin tukeminen pedagogisessa toiminnassa*. Kuvauskategoriat sisältävät kokemusten ominaispiirteet ja edustavat käsitysten keskeisiä merkityksiä (Niikko 2003, 37). Kuvauskategorioiden avulla kuvaillaan myös tiimien ja sosionomien lausumissa ilmeneviä eroja ja yhtäläisyyksiä käsityksistä varhaiskasvatuksen sosionomin käytännön työtehtävistä moniammatillisessa varhaiskasvatusryhmässä.

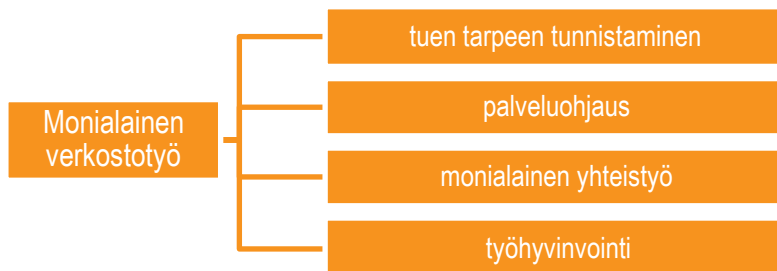
Kuvauskategoriat mukailevat teorialähtöisesti varhaiskasvatuksen sosionomin työnkuvauksen osaamisalueita huomioiden kuitenkin aineistolähtöisesti ilmaisuista nousevat sisällöt. Analyysi kokonaisuutena toteutui jatkuvana aineiston ja tietoperustan vuoropuheluna ja kuvauskategorioiden muodostusta avataan tulosluvussa kuhunkin kategoriaan liitettyjen sitaattien avulla. Taulukossa kolme on kuvattu kuvauskategorioiden rakentuminen teemakategorioista.

TAULUKKO 3. Kuvauskategorioiden muodostaminen

Teemakategoriat	Kuvauskategoria
Tuen tarpeen tunnistaminen, palveluohjaus, monialainen yhteistyö, työhyvinvointi	Monialainen verkostotyö
Kasvatusyhteistyö, Lapset puheeksi - menetelmä, perhetyö ja ehkäisevä lastensuojelu, kulttuurinen moninaisuus, huoltajien osallisuus, perheiden verkostoituminen	Perheen hyvinvoinnin ja voimavarojen vahvistaminen
Pedagogisen toiminnan suunnittelu ja toteutus, kaveri- ja leikkitaidot, lapsen hyvinvointi	Lapsen hyvinvoinnin tukeminen pedagogisessa toiminnassa

5.1 Monialainen verkostotyö

Verkostotyön eri muodot nousivat voimakkaasti esiin kaikissa haastatteluissa. Sosionomin tehtävät verkostotyössä jakautuvat haastattelujen perusteella kuvion kaksi mukaisesti tuen tarpeen tunnistamisen kautta palveluohjaukseen ja monialaiseen yhteistyöhön sekä työhyvinvointiin.

KUVIO 2. Teemakategoriat: Monialainen verkostotyö

Verkosto-osaamiseen liittyvät teemat ilmenivät haastatteluissa varsin yhdenmukaisina sosionomien ja tiimien kesken, joskin sosionomit sanoittivat tarkemmin erilaisia yhteistyötahoja ja tiimit kuvasivat yleisluonteisemmin palveluohjauksen tärkeyttä. Tiimien haastattelussa nousi esiin ajatus sosionomien roolista tukimuodoista neuvomisessa ja kertomisessa, jolloin lasten hoito olisi vähemmän heidän vastuullaan. Myös sosionomit kokivat palveluohjauksen selkeäksi työtehtäväkseen ja kuvasivat ylipäätään verkostotyötä järjestelmätuntemuksen kautta keskeiseksi osaamiseksi:

Verkostotyö on ehkä semmoinen keskeinen osaamisalue sosionomille, että ei ole kynnystä olla yhteydessä eri palveluihin ja tehdä yhteistyötä ja miettiä, mikä olisi tähän ja keneltä voisi kysyä, niin semmoinen matala kynnys ottaa yhteyttä johonkin toiseen viranomaiseen ja kysyä, että mitä tässä pitäisi tehdä.

Haastattelussa nousi esiin myös sosionomin rooli tiimin työhyvinvoinnin edistämiseksi, mahdollisuus edistää lasten hyvinvointia tiimin hyvinvoinnin tukemisen kautta. Sosionomit pohtivat varhaiskasvatuksen sosionomin mahdollisena tehtävänä tukea tiimin hyvinvointia selvittämällä kuormittavissa tilanteissa tarvittaessa ulkopuolista apua ja työnohjausta tiimille. Tiimin tukeminen haastavissa tilanteissa ilmeni myös sosionomien kuvauksissa arjen tehtävistään.

Verkostotyössä käsitys sosionomin tehtävistä tuen tarpeen tunnistamiseksi kiteytyi sensitiiviseen havaintojen tekemiseen. Sekä tiimit että sosionomit kuvasivat sosionomin osaamisalueeksi herkillä

korvilla havainnot lapsen ja perheen toiminnasta. Sosionomit kuvasivat vielä tarkemmin tehtäväkseen havaita kotona tai päiväkodissa tapahtuvien muutosten tai kriisien vaikutusta lapsiin ja nostaa niitä keskusteluun sekä tiimin että huoltajien kanssa. Tiimin haastattelussa kuvattiin sosionomin tehtäviä tuen tarpeen tunnistamista seuraavasti:

Se on ainakin tullut nyt esille tuohon, olen huomannut, että semmoinen herkillä korvilla hoksaa lapsista, perheistä tiettyjä juttuja, joista voi keskustella ja ehkä sieltä sitten löytyy jotakin, mitä pitää viedä eteenpäin.

Sosiaali- ja terveystalveluiden järjestelmäosaaminen osana varhaiskasvatuksen sosionomin osaamista ilmeni käytännön työtehtävissä palveluohjauksen muodossa. Sosionomit kuvasivat lisäksi tarkemmin erilaisia yhteistyötahoja ja kuvasivat työtehtäviä liittyen alueensa palvelujärjestelmään tutustumiseen ja yhteydenottoihin eri viranomaistahoihin. Sosionomien käsitys tehtävistään palvelujärjestelmäosaamisen puitteissa piti sisällään kaupungin nettisivuilla erilaisiin kaupungin, yksityisen ja järjestöpuolen lapsiperheiden palveluihin tutustumisen. Lisäksi mainittiin tieto luuri-palvelusta palveluohjauksen muotona joillain alueilla sekä suoria yhteydenottoja esimerkiksi paikalliseen hyvinvointikeskukseen, lastensuojeluun ja poliisiin työnjaon selvittämiseksi mahdollisissa tulevilla yhteistyötarpeissa.

Monialaisen yhteistyön osalta sosionomit kuvasivat verkostoonsa kuuluvaksi varhaiserityisopettajan ja lasten erilaisia puhe- ja toimintaterapeutteja sekä neuvolan, jonne menevien lomakkeiden täytössä sosionomeilla käsityksensä mukaan olisi rooli oman ammattinsa näkökulmasta. Sekä tiimit että sosionomit kuvasivat yhteistyötahona myös erästä paikallista yhteistyöllistä palvelumuotoa, ryhmää, johon perhe voi hakeutua ja jossa monialainen tiimi etsii perheelle tukea. Tiimi mainitsi yhteistyötahoksi myös suomi toisena kielenä -mentorin.

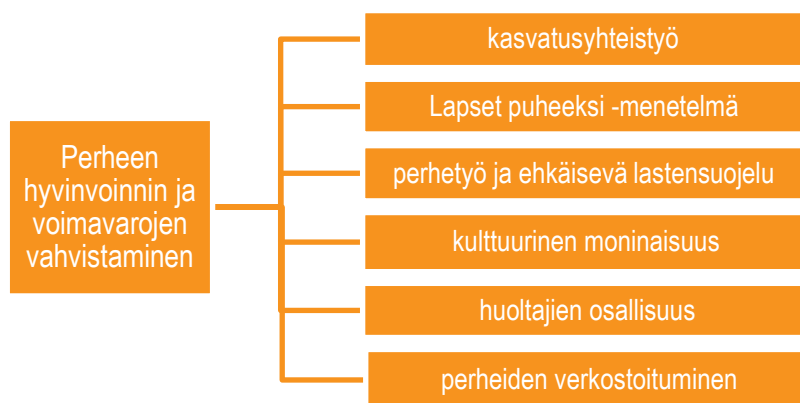
Lastensuojelun osalta tiimit totesivat lastensuojeluilmoituksen olevan kaikkien työntekijöiden velvollisuus ja sosionomit kuvasivat monialaisena yhteistyömuotona pitävänsä päiväkodin työntekijöille infon lastensuojeluilmoituksen tekemisen perusteista. Lastensuojeluasiakkuuksien osalta tiimit kuvasivat sosionomille sopivaksi työtehtäväksi toimia koordinoivana yhteyshenkilönä lastensuojelun suuntaan niin, että kaikilla on tieto sopimuksista ja siitä mitä saa kertoa. Monialaisen yhteistyön osalta esille nousi useita kertoja yhteisen kielen puute vanhempien kanssa ja tällöin tulkki monialaisen yhteistyön osapuolena, sosionomilla tarve nähtiin erityisesti palveluohjaukseen liittyvissä keskusteluissa.

Keskeisenä työmuotona palveluohjauksessa sekä tiimit että sosionomit pitivät erilaisista palveluista tiedottamista ja yksittäisten perheiden osalta matalan kynnyksen ohjausta tarvittavien palveluiden piiriin. Sekä tiimit että sosionomit toivat esiin, kuinka sosionomin työtehtävänä olisi jakaa vanhemmille yleisiä tiedotteita tai kiinnittää ilmoitustaululle tietoja erilaisista palveluista. Tiimit ehdottivat sosionomin pidettäväksi myös erityistä vanhempainiltaa palveluista kertomiseksi ja sosionomit ehdottivat erilaisten järjestöjen ottamista mukaan päiväkodin tapahtumiin kertomaan palveluistaan.

Sosionomin työtehtävissä nousi kaikkien mielestä henkilökohtaisen palveluohjauksen rooli. Sosionomi osaa tällöin kertoa, mihin tahoon olla yhteydessä, kun perheillä ilmenee sosiaali- tai terveyspalveluiden tuen tarvetta. Tiimit kuvasivat sosionomia tiedontuojana- ja viejänä, joka neuvoo eri tukimuodoista niin henkilökuntaa kuin huoltajia ja auttaa huoltajia sekä löytämään palveluita, joihin heillä on oikeus, että tarvittaessa lomakkeiden täyttämässä ja tukena asioiden eteenpäinviemisessä. Tiimit nostivat erityisesti esiin tilanteet, joissa vanhemman voimavarat eivät riitä tuen etsimiseen ja sosionomin roolin tällöin vaikka yhdessä vanhemman kanssa selvittää koneelta sopiva palvelu tai näyttää esimerkiksi pyydä apua -nappi kaupungin nettisivuilla.

5.2 Perheen hyvinvoinnin ja voimavarojen vahvistaminen

Perheen hyvinvoinnin ja voimavarojen vahvistamiseen liittyvät työtehtävät jakoivat käsityksiä sosionomien ja tiimien välillä. Työtehtävissä nähtiin osin sosionomin työnkuvaan kuuluvia vastuita mutta monet työtehtävät koettiin myös yhteisen osaamisen alueiksi. Perheiden hyvinvointiin ja voimavaroihin liittyvät tehtävät jakoutuivat kuvion kolme mukaisesti useisiin erillisiin teemoihin: kasvatyhteistyöhön, Lapset puheeksi -menetelmään, perhetyöhön ja ehkäisevään lastensuojeluun, kulttuuriseen moninaisuuteen, huoltajien osallisuuteen ja perheiden verkostoitumiseen.

KUVIO 3. Teemakategoriat: Perheen hyvinvoinnin ja voimavarojen vahvistaminen

Kasvatusyhteistyön muodoiksi haastatteluissa ilmenivät päivittäisten kohtaamisten lisäksi varhaiskasvatussuunnitelmakeskustelut ja muut tapaamiset huoltajien kanssa. Kasvatusyhteistyö todettiin kaikissa haastatteluissa kaikkien yhteiseksi vastuuksi. Päivittäisissä kuulumisissa sosionomit toteivat vahvuudekseen nostaa päivän tapahtumien lisäksi esiin myös perheen jaksamiseen liittyviä asioita, erityisesti jos on tiedossa perheessä olevan muutoksia tai haastava tilanne.

Käsitys sosionomin osallistumisesta lapsen varhaiskasvatussuunnitelmakeskusteluun jakoi jonkin verran mielipiteitä. Sosionomit kokivat osallistumisensa tarpeelliseksi, jos keskusteluun valmistautuessa on noussut esiin huolta lapsen hyvinvoinnista. Sosionomi voisi tällöin ehdottaa Lapset puheeksi – keskustelua. Tiimeissä koettiin, että samasta syystä sosionomin voisi olla hyvä osallistua kaikkiin varhaiskasvatussuunnitelmakeskusteluihin ja nostettiin esiin näiden keskustelujen merkitystä perheisiin lähentymisessä ja luottamuksen rakentamisessa niin, että kynnys pyytää apua maldaltuisi.

Lapset puheeksi -menetelmä nähtiin kaikissa haastatteluissa tärkeänä työtehtävänä ja osaamisalueena varhaiskasvatuksen sosionomille. Sekä tiimit että sosionomit olivat sitä mieltä, että sosionomi voisi käydä Lapset puheeksi -keskusteluja kaikkien perheiden kanssa eikä ainoastaan haastavissa tilanteissa. Sosionomit kokivat päävastuun Lapset puheeksi – menetelmä käytöstä tarkoittavan myös vastuutaan tiedottaa menetelmästä perheitä niin, että siitä ei muodostuisi ”mörköä”.

Tiimien haastatteluissa nousi kuitenkin esiin perheiden suuri kynnys osallistua keskusteluun. Tiimit toivoivat Lapset puheeksi -keskustelun olevan rentoa keskustelua, jonka perusteella perhe voisi saada apua ja ohjausta. Tilanne olisi rauhallisempi kuin lasten päivittäiset luovutustilanteet, joissa huoltajat eivät ehdi kertoa mahdollisista huolistaan. Lapset puheeksi -menetelmän käyttö loisi tiimin käsityksen mukaan keskusteluyhteyden perheen ja sosionomin välille ja voisi nousta esille asioita, jotka eivät tulisi muuten esiin esimerkiksi varhaiskasvatussuunnitelmakeskustelussa. Lapset puheeksi -keskustelu käsitettiin mahdolliseksi jatkumoksi varhaiskasvatuskeskustelulle, jossa voisi tehdä tarpeen mukaan myös palvelutarpeen kartoitusta. Tiimien haastattelussa nousi mahdollisuus myös palveluohjaukseen Lapset puheeksi -keskustelun ohessa, kun tietokoneelta voisi katsoa yhdessä huoltajien kanssa, mistä mahdollista apua voisi saada.

Käsitys Lapset puheeksi -keskustelun vastuuyöntekijästä vaihteli. Tiimit toisaalta ajattelivat keskustelun käymisen kuuluvan edelleen kaikille tiimin jäsenille mutta toisaalta näkivät sitä myös so-

sosionomin vastuulle kuuluvana tehtävänä, jos sosionomi on ryhmässä pysyvästi. Sosionomit puolestaan kokivat keskustelun voimakkaammin omana tehtävänä, mutta ehdottivat keskustelua käytäväksi myös yhdessä työparin kanssa. Sosionomit nostivat Lapset puheeksi -keskustelun lisäksi esiin varhaiskasvatuksen sosionomin valmiuden Lapset puheeksi -neuvonpidon koolle kutsumiseen ja verkoston rakentamiseen perheen auttamiseksi mahdollisimman varhaisessa vaiheessa. Sosionomit kokivat oman asiantuntemuksensa Lapset puheeksi- keskustelussa erityisen hyödylliseksi, jos keskustelussa nousee esiin haasteita perheen tilanteessa.

Käsitykset perhetyöstä ja siihen sisältyvistä ehkäisevän lastensuojelun tehtävistä varhaiskasvatuksessa ilmenivät haastatteluissa hieman eri tavoin. Tiimien haastatteluissa näkökulma oli palveluohjauksellisempi ja he näkivät sosionomin roolin perhetyössä olevan toimia linkkinä asioiden viestittämiseen eteenpäin ja konkreettisiin toimiin tarvittaessa. Sosionomit puolestaan kokivat mahdolliseksi perhetyöksi palveluohjauksen lisäksi myös vinkkien ja neuvojen antamisen perheiden kasvatustyön tueksi. Suunnitelmallista perhetyötä sosionomit eivät kokeneet tehtäviinsä kuuluvaksi, esteeksi koettiin paitsi ajankäyttö myös kirjaamisongelma. Perhetyön osalta tehtävissä painottuikin uskallus ottaa puheeksi perheen tilanteen vaikutus lapseen ja ylipäättään tuen tarjoaminen, kun perheillä on avun tarvetta:

Kiinnitetään huomiota myös siihen, että se perheen tilanne vaikuttaa tosi paljon siihen lapsen hyvinvointiin, että uskalletaan mennä vähän sinnekin puolelle sitten rohkeammin, eikä mietitä vain niitä tilanteita täällä päivähoitossa, miten se lapsi täällä pärjää, vaan on se rohkeus lähteä sitten myös sitä perhettä vähän enemmän tukemaan ja auttamaan, jos tarvitsee.

Sosionomien haastattelussa nousi esiin myös käsitys varhaiskasvatuksen sosionomin jonkinlaisesta välittäjän roolista. Sosionomi voisi toimia tarvittaessa linkkinä perheen ja varhaiskasvatuksen henkilöstön välillä haastavien tilanteiden käsittelyssä ja auttaa keskustellen kartoittamaan kokonaistilannetta ja hyviä toimintatapoja niin kotona kuin varhaiskasvatuksessa. Tällainen tiedonvälityksellinen rooli esimerkiksi huolen herätessä kävi ilmi myös tiimien haastattelusta.

Kulttuurinen moninaisuus ilmeni sosionomin työnkuvassa hieman eri tavoin tiimien ja sosionomien haastatteluissa. Tiimit näkivät kulttuurisen moninaisuuden ennen kaikkea yleisenä yhteisenä työalueena, kun taas sosionomit erittelivät tarkemmin työtehtäviään esimerkiksi perheiden tapojen, arvojen ja uskontojen huomioimisen arjessa. Sosionomit näkivät tärkeäksi roolinsa välittäjänä eri

kulttuurien molemminpuolisessa ymmärtämisessä ja perheiden toiveille siitä, miten he toivovat omaa kulttuuriaan tuotavan esiin päiväkodissa:

Voidaan olla mukana nimenomaan perheiden kanssa, että miten ne perheet kokevat sen heidän kulttuurinsa, miten he haluaisivat tuoda sitä näkyviin siellä päiväkotimaailmassa, kun puhuttiin paljon sitä, että on erilaisia toimintatapoja, erilaisia käytäntöjä eri kulttuureissa, on tiettyjä normeja ja tiettyjä sääntöjä millä tavalla toimitaan niin tällaisiin asiain voi sosionomi kiinnittää huomiota ja tuoda niitä siellä päiväkodissa esille.

Sosionomit kokivatkin tärkeäksi työtehtäväkseen kulttuurisen moninaisuuden huomioimisen päiväkodin arjessa ja tasapainon sen välillä, että kaikki huomioidaan omana itseään kulttuuritaustasta huolimatta mutta samalla tuodaan näkyväksi, kuinka monenlaisia perheitä ryhmässä on. Sosionomit näkivät toisaalta roolinaan myös päiväkodin tapojen viestimisen perheiden suuntaan. Yhteisen kielen puute ja tulkkipalveluiden käyttö osana työtehtäviä kulttuuriseen moninaisuuteen liittyen nousi esiin kaikissa haastatteluissa.

Haastatteluissa tuli ilmi käsityksiä sosionomin työtehtävistä liittyen perheiden verkostoitumiseen. Sosionomit itse ehdottivat esimerkiksi erilaisten pihatapahtumien järjestämistä vanhempien vapaa-muotoisen verkostoitumisen mahdollistamiseksi. Sosionomeista poiketen tiimit kokivat pihatapahtumat kuitenkin yhteiseksi työtehtäväksi. Tiimien haastatteluissa nousi esiin sosionomin rooli erilaisista vertaisryhmistä tiedottamisesta ja sosionomille mahdolliseksi tehtäväksi koettiin myös jonkinlaisen vertaisryhmän vetäminen. Huoltajien osallisuuden lisäämisen työmuotona nähtiin yhteisten tapahtumien lisäksi esimerkiksi kyselyn laatiminen huoltajille toimintaan osallistumisesta ja vaikuttamisesta toiminnan suunnitteluun ja toteuttamiseen. Tiimien haastattelusta nousi ajatus vanhempaintoimikunnasta, jonka toimintaan sosionomi voisi osallistua.

5.3 Lapsen hyvinvoinnin tukeminen pedagogisessa toiminnassa

Lapsen hyvinvoinnin tukemisesta pedagogisessa toiminnassa kaikki haastateltavat olivat hyvin yksimielisiä: tehtävät ovat kaikille tiimin jäsenille kuuluvia ja keskeinen osa ryhmän arkea. Vastauksissa korostui voimakkaasti sosionomin rooli määrääkseen lisäresurssina ryhmässä, kaikki olivat tyytyväisiä sosionomin mahdollisuudesta tukea ylimääräisenä työntekijänä lasten leikki- ja kaveritaitoja erityisesti leikkeihin osallistamalla ja havainnoimalla tuen tarpeita niihin liittyen. Sosionomin

työtehtävät hyvinvoinnin tukemisen osalta jakautuvat haastatteluiden perusteella kuvion neljä mukaisesti kolmeen osa-alueeseen: pedagogisen toiminnan suunnittelu ja toteutus, kaveri- ja leikki-taitojen tukeminen sekä lapsen hyvinvoinnin tukeminen.

KUVIO 4. Teemakategoriat: Lapsen hyvinvoinnin tukeminen pedagogisessa toiminnassa

Pedagogisen toiminnan suunnittelun ja toteutuksen osalta kaikki haastateltavat näkivät sosionomin tehtäväksi erilaisten tuokioiden pitämisen esimerkiksi tunnetaitoihin tai kielellisiin taitoihin liittyen. Myös oppimisympäristöihin liittyen kaikki kuvasivat sosionomin tehtäviin kuuluvaksi struktuurin luomisen esimerkiksi erilaisia kuvatauluja hyödyntämällä, sosionomit nostivat tehtävissään esiin myös erilaisiin valmiisiin materiaaleihin tutustumisen ja niiden hyödyntämisen. Tiimin haastattelussa sosionomin tehtäviä kuvatuena toteuttamiseen liittyen kuvattiin seuraavasti:

Erilaisen struktuurin tuottaminen siinä mielessä, että sille varattaisiin oikeasti sitä aikaa, että se voisi olla vaikka poissa siitä ryhmästä ja tehdä näitä asioita.

Pedagogisen toiminnan suunnittelun osalta tiimi kuvasi sosionomin voivan suunnitella toimintaa yhdessä opettajan kanssa. Tiimit myös toivoivat sosionomilta vinkkejä esimerkiksi pienryhmätöiden toteuttamiseen ja kaveritaitojen edistämiseen. Sosionomit kuvasivat pedagogisen toiminnan suunnitteluun liittyen rooliaan kokopäiväpedagogiikan näkökulmasta ja kokivat tärkeäksi tehtäväkseen kokopäiväpedagogiikan käytäntöjen edistämisen ryhmissä.

Haastateltavien käsityksen mukaan sosionomin tehtäviä kaveri- ja leikkitaitojen tukemisessa voisi olla leikin rikastuttaminen, tuki leikin sääntöjen luomiseen ja leikin mallittaminen konkreettisesti leikissä mukana olemalla. Myös ristiriitojen ratkaiseminen leikin sisällä nähtiin hyvänä työtapana. Leikin kuvittamisen osalta ajateltiin, että sosionomi voisi koota leikkitauluja ja tuottaa kuvatukea myös leikin aloittamiseen, leikkiin liittymisen ja etenemisen tueksi leikkirunkojen avulla. Sosionomit pohtivat lisäksi leikki- ja kaveritaitoja työssään myös kiusaamisen ehkäisyn kannalta ja nostivat kiusaamisen ehkäisyn keinoiksi esimerkiksi lasten tiimihengen parantamisen, yhteiset projektit, leikkipariarvonnan ja muun lasten klikkiytymisen estämisen.

Muun lasten hyvinvointia tukevan työskentelyn osalta käsitykset sosionomin työtehtävistä pitivät sisällään turvataidoista kehotunne- ja seksuaalikasvatusta, esimerkiksi niin kutsutun uikkarisään-
nön opettamisen. Mielenterveystaidoissa olennaisena pidettiin tunnetaitoja ja niissä sosionomin
kuvattiin hyödyntävän esimerkiksi tunnekortteja, tunteiden sanoittamista, askeleittain-materiaalia
sekä erilaisten rauhoittumiskeinojen hyödyntämistä lasten itsesäätelyn tukena. Tiimi koki mielen-
terveystaitojen kuuluvan jossain määrin enemmän sosionomeille heidän sosiaali- ja terveystalve-
luiden osaamisensa kautta.

Lapsen hyvinvoinnin tukeminen pedagogisessa toiminnassa ei kokonaisuutena noussut sosiono-
mien eriytyväksi osaamiseksi vaan selkeästi yhteisen osaamisen alueeksi ryhmissä. Sosionomit
itse kuvasivat, kuinka sosionomin erityisosaaminen lasten hyvinvoinnin tukemisessa voisikin toteu-
tua enemmänkin tuen tarpeen tunnistamisen kautta:

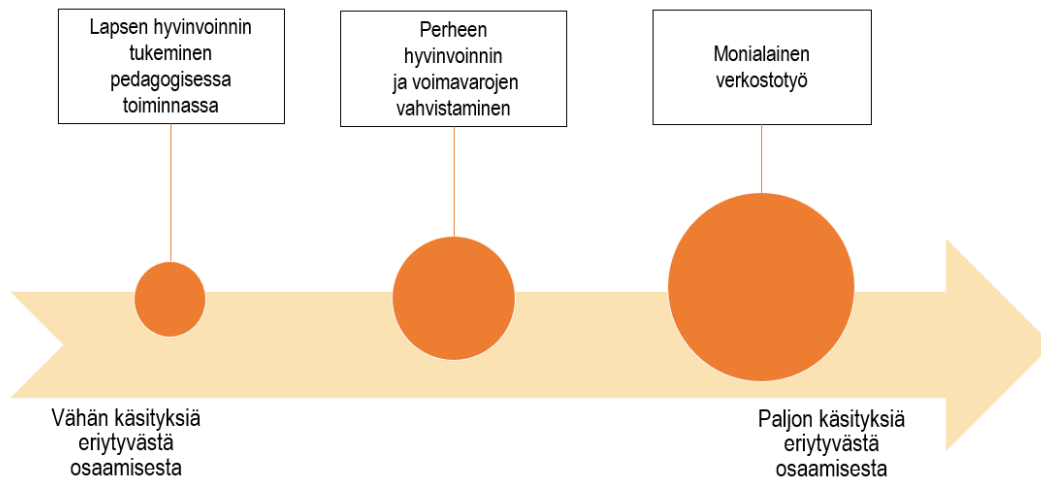
*Kun leikkii tai on lasten kanssa niin kuunnella vähän samalla, että minkälaisia asioita se
sieltä puhuu ja tavallaan siinä on ehkä se sosionomin ammattitaito, että osaa poimia ne
asiat sieltä mitkä olisivat ehkä semmoisia asioita, mihin pitäisi kiinnittää enemmän huo-
miota, että siinä tulisi ehkä se hyvinvoinnin tukeminen sosionomin kannalta.*

5.4 Varhaiskasvatuksen sosionomin eriytyvät työtehtävät

Tutkimuksessamme kuvauskategoriat ovat ilmaistujen käsitysten suhteen keskenään samanarvoi-
sia. Järvinen & Järvinen (2011, 82, 84) ja Niikko (2003, 38) toteavat kuitenkin fenomenografisen
analyysin kuvauskategorioiden voivan suhteutua toisiinsa myös vertikaalisesti jonkin kriteerin pe-
rusteella, esimerkiksi suhteessa lausumien yleisyysasteeseen siitä, mitä ja kuinka haastateltavat
ilmiötä kuvaavat.

Tällöin peilattaessa kategorioita vertikaalisesti suhteessa *varhaiskasvatuksen sosionomin eriytyviin
työtehtäviin* jää lapsen hyvinvoinnin tukeminen pedagogisessa toiminnassa kuvion viisi havainnol-
listamalla tavalla merkitykseltään muita vähäisemmäksi, sillä tässä kategoriassa ilmaistut käsityk-
set sosionomin tehtävistä eivät merkittävästä poikenneet muiden tiimin jäsenten tehtävistä. Monia-
laisen verkostotyön osalta taas sekä tiimit että sosionomit kuvasivat käsityksensä sosionomille
selkeästi kuuluvia eriytyneitä tehtäviä. Palveluohjauksen eri muodot nousivat käsityksissä kes-
keiseksi varhaiskasvatuksen sosionomin työtehtäväksi. Vastuiden rajanvedon haasteista huoli-
matta myös perheiden hyvinvoinnin ja voimavarojen vahvistamisen kategoriasta nousi käsityksiä

sosionomin eriytyvistä työtehtävistä: sekä tiimit että sosionomit korostivat merkittävänä tekijänä luottamuksellisen suhteen rakentamista perheisiin ja sosionomilla koettiin Lapset puheeksi – menetelmän hyödyntämisen kautta olevan tärkeä keino tavoittaa perheet ennaltaehkäisevästi jo varhaisessa vaiheessa.

KUVIO 5. Kuvauskategoriat suhteessa varhaiskasvatuksen sosionomin eriytyvään osaamiseen

Kokonaisuutena arvioiden tiimeillä oli varhaiskasvatuksen sosionomin tehtävästä sosionomeja yleisluonteisempi käsitys. Tiimit myös nimesivät hieman vähemmän mahdollisia käytännön työtehtäviä. Tiimien ja sosionomien tuottamat lausumat varhaiskasvatuksen sosionomin työtehtävistä olivat pääasiassa yhteneviä mutta tiimit kuvasivat sosionomeja useammin tehtäviä kaikille kuuluviksi.

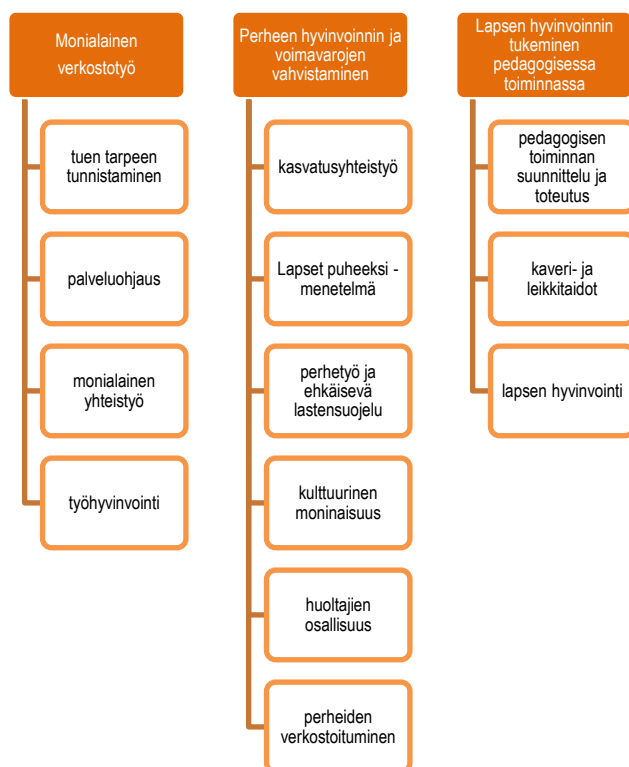
Haastatteluhetkellä sosionomit olivat työskennelleet ryhmissään vasta muutamia kuukausia ja nimenomaan sosionomin työhön kuuluvien työtehtävien nimeäminen oli vielä haastavaa sekä sosionomeille että tiimeille. Tiimit kokivat hieman sosionomeja useammin kysymysten teemoissa nostettuja tehtäviä kaikille yhteisesti kuuluviksi vastuiksi. Kaikki olivat kuitenkin yhtä mieltä siitä, että kaikille yhteisiä tehtäviä on paljon, lasten kokonaisvaltaisen hyvinvoinnin ja oppimisen tukeminen arjessa on tiimityötä. Sekä sosionomit että tiimin muut jäsenet kuvailivat, kuinka sosionomin tehtäviä on näin lyhyellä kokemuksella vaikea erotella muiden tiimin jäsenten tehtävistä, etenkin kun sosionomille nyt tulevat tehtävät eivät ole uusia vaan ne on aiemmin hoidettu osana omaa työtä:

Mutta kun tämäkin on vähän tämmöinen uusi toimenkuva, niin ei kukaan oikein tiedetä, mitä me voimme työntää sille sosionomille, kun me olemme kaikki kuitenkin tehneet aina näitä.

Sosionomit kuvasivat lisäksi haastetta työnjaossa erityisesti opettajan mutta myös lastenhoitajien tehtäviin ja totesivat monien asioiden linkittyvän toisiinsa niin että työnjako ei välttämättä edes ole mahdollista tai yhteistyössä tekeminen on toimivin ratkaisu. Haastatteluissa näkyi sosionomien työn kehittämislunne, sosionomit olivat pohtineet tehtäviään ja kuvasivat niitä monelta näkökannalta. Tutkimukseen osallistuneet varhaiskasvatuksen sosionomit toimivat ryhmissään lisäresursseina, määrääkseen ylimääräisenä työntekijänä suhteessa lapsilukuun. Tiimien jäsenten vastauksissa korostui sosionomin nykyinen rooli lisäresurssina ryhmässä, kun taas sosionomit kehittämis- taustastaan kuvasivat mahdollisia tehtäviä laajemmin myös kasvatusvastuullisen varhaiskasvatuk- sen sosionomin roolin näkökulmasta.

6 JOHTOPÄÄTÖKSET

Opinnäytetyössämme moniammatillisen tiimin kasvattajien käsitykset varhaiskasvatuksen sosionomin työtehtävistä jakautuivat kolmeen kuvauskategoriaan: monialaiseen verkostotyöhön, perheen hyvinvoinnin ja voimavarojen vahvistamiseen sekä lapsen hyvinvoinnin tukemiseen pedagogisessa toiminnassa. Kuvauskategorioiden kattamien käsitysten kokonaisuus on kuvattu teemakategorioiden tasolla kuviossa kuusi.

KUVIO 6. Moniammatillisen tiimin käsitykset varhaiskasvatuksen sosionomin työtehtävistä

Suhteessa Oulun kaupungin (2021b) yleiskuvaukseen varhaiskasvatuksen sosionomin tehtävästä haastattelussa nousivat uusina tehtävinä perheiden verkostoitumisen ja tiimin työhyvinvoinnin tukemisen roolit sosionomin mahdollisina osaamisalueina. Muilta osin haastateltavien esiin tuomat käsitykset varhaiskasvatuksen sosionomin tehtävistä vastasivat kaupungin tehtäväkuvaksessa avattuja osa-alueita. Käsitteistä myös nousi monenlaisia esimerkkejä varhaiskasvatuksen sosio-

nomin tehtävänkuvaaan liittyvistä käytännön työtehtävistä, joita voi hyödyntää avatessa työnkuvauksen termejä ja uutta tehtävänkuvaa muille työntekijäryhmille tai tuleville sosionomeille varhaiskasvatuksen tehtävissä.

Ukkonen-Mikkola, Yliniemi & Wallin kuvaavat artikkelissaan *Varhaiskasvatuksen työ muuttuu – muuttuuko asiantuntijuus?* (2020) varhaiskasvatuksen asiantuntijuuden tilannekohtaista relationaalisuutta tiimin arjen käytännöissä. Opinnäytetyössämme nousikin monessa kohtaa esiin työtehtävien jaon haasteellisuus. Toisaalta kuvattiin myös tilanteita, jossa työnjako oli toteutettu yhdessä sopimalla ja tiimin jäsenet ilmaisivat tyytyväisyytensä siitä, että jokainen voi sovitusti keskittyä erilaisiin asioihin työssään. Tarvitaankin varmasti panostamista varhaiskasvatuksen sosionomin työnkuvan avaamiseen päiväkodeissa, joissa sosionomeja uuden tehtävänkuvauksen mukaisissa työtehtävissä aloittaa. Lisäksi kasvattajatiimin tasolla tarvitaan aikaa aktiiviselle ja avoimelle keskustelulle ryhmäkohtaisista vastuista ja työnjaosta aina uuden varhaiskasvatustiimin aloittaessa työnsä ja etenkin, jos sosionomin tehtävä ryhmässä on uusi. Lisäksi olisi varmasti hyödyllistä tiedottamalla ja keskustelemalla edistää laajemminkin kaikkien varhaiskasvatuksen työntekijäryhmien tietoisuutta ja yhteistä ymmärrystä sosionomin uudesta tehtävästä ja työnkuvauksen sisällöstä.

Ukkonen-Mikkolan ym. (2020) artikkelissa sosionomit kuvasivat yhdeksi osaamisalueekseen kulttuurien osaamisen ja kotouttamisen. Haastatteluissamme nousi esiin sosionomin tehtävä välittäjänä eri kulttuurien tapojen suhteen ja toisaalta erityisesti kommunikaation vaikeus, jos perheen kanssa ei ole yhteistä kieltä. Jäimmekin miettimään, voisiko sosionomilla olla tehtäviä liittyen kielihaasteisiin tai laajemminkin kotoutumisen tukemiseen, jos ryhmässä on esimerkiksi maahanmuuttajataustaisia perheitä. Kasvattajatiimin osana ajankäyttö voi olla este, mutta voisiko esimerkiksi valtionavustuksella lisäresurssina toimivalle sosionomille rakentaa tehtävänkuvaa yhteistyössä kotouttamispalveluiden kanssa, jos päiväkodin asiakasperheillä on tällaiselle tarvetta.

Kun opinnäytetyön tuloksia vertaa *Ammattikorkeakoulujen rehtorineuvosto Arene ry:n* (2017) raporttiin sosionomin ammatillisesta osaamisesta varhaiskasvatuksessa, nousevat tuloksissa tutkimon oppimistavoitteista erityisesti perheiden arjen moninaisten tilanteiden tunnistaminen ja tukeminen. Haastatteluissa ilmenneet käsitykset varhaiskasvatuksen sosionomin tehtävistä liittyivät kautta linjan voimakkaasti eri tapoihin tunnistaa perheiden tuen tarve ja palveluohjauksen keinoihin perheen tukemisessa. Sosionomikoulutuksessa osallisuus on opintoja läpileikkaava teema ja sosiaalipedagoginen työote keskeinen väline sen toteuttamiseen. Sosionomien kuvauksissa tehtävistään onkin kokonaisuutena nähtävissä pyrkimys vanhempien dialogisen kohtaamisen, osallisuuden

mahdollistamisen ja yhteisöllisyyden rakentamisen kautta tukea niin perheiden kuin lasten hyvinvointia arjessaan. Erityisen tärkeänä keinona huoltajien kohtaamisessa tuloksissamme nousi Lapset puheeksi -menetelmän hyödyntäminen luottamuksellisen suhteen rakentamisessa. Varsinaisen keskustelun lisäksi sosionomeille tärkeäksi tehtäväksi vaikuttaisikin nousevan menetelmästä tiedottaminen ja kertominen niin, että asenne keskusteluun olisi ongelmakeskeisen sijaan myönteinen ja keskustelu olisi luonteva osa jokaisen perheen kohtaamista varhaiskasvatuksessa.

Yhteenvedona voisi sanoa, että sosionomit kuvasivat laajasti rooliaan sekä kasvattajatiimin tukena että perheiden jaksamisen auttajana haastavissa tilanteissa. Sosionomit kuvaavat osaamisensa kautta herkkyyttä ja rohkeutta ottaa lapseen vaikuttavia asioita puheeksi perheen kanssa ja tiimin muiden jäsenten tavoin korostavat palveluohjauksen ja palvelujärjestelmän tuntemuksen merkitystä näissä tilanteissa. Varhaiskasvatuksen sosionomin työtehtävien kuvailussa korostuikin perheen kanssa tehtävän verkostotyön merkitys lapsen hyvinvoinnin tukemisessa, kuten seuraavassa lainauksessa moniammatillisen kasvattajatiimin jäsen tiivistää käsityksen varhaiskasvatuksen sosionomin osaamisesta kokonaisuutena:

Tavallaan se perhetyö ja koko perhe, se lapsi, ei pelkästään lapsi vaan perhe.

7 POHDINTA

Opinnäytetyöprosessimme käynnistyi loppuvuodesta 2021 yhteydenotolla yhteistyökumppaniin, Oulun kaupungin varhaiskasvatukseen. Näissä keskusteluissa ilmeni yhteistyökumppanin toive lähteä opinnäytetyön muodossa selvittämään varhaiskasvatuksen sosionomin työnkuvaa. Meille opiskelijoille onkin ollut innostavaa olla toteuttamassa tutkimusta, jonka tuloksista yhteistyökumppani on kehittämisenäkökulmasta selvästi kiinnostunut. Yhteistyökumppanilta saimme merkittävää tukea läpi opinnäyteprosessin ja vastaavasti tiedotimme aktiivisesti heitä työn edistymisestä.

Ammattikorkeakoulujen rehtorineuvosto Arene ry:n (2019,17) eettisissä suosituksissa opinnäytetöistä todetaan, kuinka opinnäytetyön tekeminen on ensisijaisesti opiskelijan oppimisprosessi, joka edistää työelämätaitoja, ammatillista kehittymistä ja asiantuntijuutta. Opinnäytetyömme aihe oli ajankohtainen ja kaikkineen hyvin laaja, opinnäytetyölle sopivan tavoitteen rajauksessa jouduttiinkin tekemään paljon työtä läpi opinnäytetyöprosessin alkaen jo aiheen pohdinnasta yhteistyökumppanin kanssa.

Tutkimussuunnitelmavaiheessa jouduimme pohtimaan aiheen rajausta myös tiedonhankinnan näkökulmasta. Varhaiskasvatuksen sosionomin työtehtävä on lainsäädännön ja ohjauksen puolelta vielä osittain jäsentymättä eikä aiheesta vielä ole kovin laajaa tieteellistä tutkimusta. Oulussa tehtävässä toimivien sosionomien kokemus tehtävistä oli tutkimuksen tekohetkellä lyhyt. Alkuperäinen ajatuksemme oli tutkia laajasti sosionomien kokemuksia työtehtävistään mutta edellä mainituista syistä tutkimuskysymyksen muotoiltua korjattiin kattamaan laajemmin koko moniammatillisen tiimin käsitykset työtehtävistä. Rajauksesta käytiin keskustelua niin yhteistyökumppanin kuin ohjaajienkin kanssa ja päädyttiin lopulta myös rajaamaan kokonaisvaltainen tehtävien tarkastelu koskemaan vain osaa sosionomien työnkuvaukseen kirjatuista tehtävistä.

Metodologiset valinnan osoittautuivat tutkimuksessa haastaviksi. Huolimatta varsin laajasta tutkimusmenetelmäkirjallisuuteen perehtymisestä tarvittiin työn ohjaajien tukea lopullisen tutkimusmetodin valintaan. Fenomenografiaan perehtyminen oli antoisaa ja auttoi lopulta olennaisesti hahmotamaan tutkimuksesta johdonmukaisen kokonaisuuden. Opettajilta saatu ohjaus oli ylipäätään todella tärkeää läpi työskentelyn, ohjaajilta saatu laajempi näkökulma mahdollisti valintojen kriittisen tarkastelun ja haastoi meitä perustelemaan tai muokkaamaan tekemiämme linjauksia.

Kaikkineen opinnäytetyön toteuttaminen opetti meille paljon niin omasta tavastamme työskennellä laajassa projektissa kuin myös yhteistyötavoista ja työparin antaman tuen suuresta merkityksestä. Työparina meillä oli keskenämme samankaltainen työskentelytapa ja vahva luottamus toisen osaamiseen. Työskentelymme rakentui säännöllisille periaatteellisille keskusteluille, joiden pohjalta kirjoitimme työtä itsenäisesti ja palasimme jälleen refleктоimaan edistymistä yhdessä. Pohdimme paljon myös käytettävissä olevia resursseja ja työskentelyn aikataulua suhteessa voimavaroihin ja muihin reunaehtoihin, mikä varmasti osaltaan tuki työn valmistumista suunnitellussa aikataulussa.

Hirsjärvi ym. (2009, 63) kuvaavat mielestämme osuvasti tutkimuksen kulkua luovaksi prosessiksi: tutkimus on aina syklinen prosessi, jonka alkua ja eri vaiheita on itse asiassa vaikea erottaa toisistaan. Tutkimuksen luotettavuuden arvioinnin osalta tämän ilmiön voidaan katsoa vaikuttaneen erityisesti opinnäytetyön tulosten arviointiin. Tutkimussuunnitelmavaihe oli pitkä ja meille ehti muodostua varsin selkeä kuva varhaiskasvatuksen sosionomin erilaisista työtehtävistä. Tämä esiymmärrys varmasti vaikutti osaltaan sekä tutkimustehtävän muotoiluun, haastattelukysymyksiin että tulosten tulkintaan. Aineiston hankinta pyrittiin tämän tiedostaen toteuttamaan mahdollisimman avoimin kysymyksiin haastateltavien omien käsitysten esiin saamiseksi ja aineiston analyysissä refleктоitiin omien ennakkokäsitysten vaikutusta kategorioiden muodostukseen.

Haastateltavien tiimien lapsiryhmien lapset olivat 3–5-vuotiaita, käsitykset sosionomin tehtävistä alle kolmivuotiaiden ryhmässä tai esikouluryhmässä voisivat olla erilaisia. Haastateltavilla oli myös ennakkoon mahdollista tutustua haastattelun teemoihin ja keskustella niistä tiimin sisällä myös yhdessä sosionomin kanssa, mikä osaltaan on voinut ohjata vastauksia yhdenmukaisiksi. Tuloksista tehdyissä johtopäätöksissä tulee lisäksi huomioida, että tulos on aina tutkijoiden tulkintaa aineistosta ja myös toisenlainen tulkinta olisi mahdollinen.

Tutkimukseen osallistuneet varhaiskasvatuksen sosionomit toimivat ryhmissään lisäresurssina, ylimääräisenä työntekijänä suhteessa lapsilukuun, kun taas jatkossa sosionomit tulevat työskentelemään osana kasvattajatiimiä. Mahdollisia haastateltavia oli valtionavustuksen puitteissa myös suhteellisen pieni määrä, suurempi määrä haastateltavia olisi voinut tarjota vielä uusia näkökulmia tuloksiin. Tutkimuksen tulosten luotettavuuden arvioinnissa onkin huomattava, että tulokset kuvaavat tämän yhden aineiston ja tietyn ihmisryhmän käsitystä tietyssä hetkessä eivätkä sinällään ole yleistettävissä.

Opinnäytetyömme tulokset vastasivat kuitenkin mielestämme varsin kattavasti tutkimuskysymykseemme siitä, millaisia käsityksiä moniammatillisella kasvattajatiimillä on varhaiskasvatuksen sosionomin työtehtävistä. Jatkossa olisi mielenkiintoista selvittää isommalla otannalla moniammatillisten kasvattajatiimien käsityksiä sosionomin työnkuvasta, kun sosionomit alkavat laajemmin työkennellä uuden henkilöstörakenteen mukaisissa tiimeissä ja tietoisuus heidän tehtävästään ylipäättään kasvaa. Haastatteluissa nousi esiin myös pohdinta sosionomin ajankäytöstä uuden rakenteen mukaisissa kasvattajatiimeissä ja voisikin olla tarpeen kartoittaa varhaiskasvatuksen sosionomien kokemuksia suunnitteluajan järjestelyistä tai riittävydestä eriytyneiden työtehtävien hoitamiseen.

Varhaiskasvatuksen koulutusten kehittämisfoorumin kehittämisohjelmassa vuosille 2021–2030 (Opetus- ja kulttuuriministeriö 2021, 78) kuvataan yhdeksi sosionomin tehtävänkuvan määrittelyn haasteeksi toimintaympäristöjen erot: lasten ja perheiden erilaiset palvelutarpeet eri alueilla ja erilaiset tuen tarpeet vaikuttavat osaltaan eriytyvän osaamisen painotuksen tarpeisiin. Tämä osaamistarpeen määrittelyn haaste nousi esiin myös tutkimuksessamme, kun haastateltavat kertoivat, kuinka työn sisältöön vaikuttavat niin yksikön kuin ryhmän tarpeet. Tutkimuksessamme nousivat toisaalta esiin myös alueittain vaihtelevat verkostotyön mahdollisuudet paikallisen palvelutarjonnan mukaan. Varhaiskasvatuksen sosionomin verkostotyön edellytysten osalta voisikin olla kiinnostavaa jatkossa selvittää myös tasa-arvonäkökulmasta alueellisia eroja lapsi- ja perhepalveluissa ja aloittavien hyvinvointialueiden vaikutusta mahdollisiin yhteistyörakenteisiin varhaiskasvatuksen suuntaan.

Osaamistavoitteemme sosionomin kompetenssien osalta liittyivät asiakastyön osaamiseen, eettiseen osaamiseen sekä työyhteisöosaamiseen. Asiakastyön osalta saimme haastattelujen myötä arvokasta tietoa erilaisista käytännön työmenetelmistä perheiden tukemisesta varhaiskasvatuksen kontekstissa. Tärkeä oppi oli kuitenkin myös sisäistää, kuinka asiakastyön osaaminen edellyttää tulevaisuudessa jatkuvaa reflektiota oman osaamisen ja ryhmän tarpeiden välillä. Työelämätaitojen osalta haastattelujen toteutus muistutti konkreettisesti kommunikaation merkityksestä ammattiryhmien välillä: meille selkeä termi ei välttämättä sitä ole muille. Käytännön työelämätaitojen oppimisen sijasta opinnäytetyön tekeminen ehkä enemmän vahvisti käsitystä dialogin merkityksestä tiimin ja yksilöiden työhyvinvoinnille. Samalla opinnäytetyöprosessi kirkasti meille eettisen osaamisen alueella lapsen edun ensisijaisuutta. Moniammatillinen työskentely voi olla haaste kiireisessä arjessa, mutta lapsen edun nimissä on otettava aikaa keskustella niin yhteisistä kuin eriytyneistä vastuista ja osaamisesta kuin tiimin jäsenten ammatti-identiteetistä, jotta kilpailuasetelman sijaan voidaan hyödyntää kaikkien ammattiryhmien vahvuuksia lasten hyvinvoinnin edistämiseen.

LÄHTEET

Ahonen, Aune, Helminen, Jari, Huhtala, Katja, Hynönen, Iiri., Katajisto, Marjo, Koivisto, Markku, Lahtinen, Jarkko, Nevanen, Salla, Setälä, Auli, Sutton, Kirsi & Wessman, Canelia 2019. Sosionomi (AMK) varhaiskasvatuksessa – varhaiskasvatuksen sosionomin ammatillinen osaaminen. Hakupäivä 11.2.2022. https://dialogi.diak.fi/wp-content/uploads/sites/8/2019/05/Varhaiskasvatuksen_sosionomi_15032019_LOPPUESITYS.pdf

Allila, Kirsi, Eskelinen, Mervi, Estola, Eila, Kahiluoto, Tarja, Kinos, Jarmo, Pekuri, Hanna-Mari, Polvinen, Minna, Laaksonen, Reetta & Lamberg, Kirsi 2014. Varhaiskasvatuksen historia, nykytila ja kehittämisen suuntalinjat: Tausta-aineisto varhaiskasvatusta koskevaa lainsäädäntöä valmistele- van työryhmän tueksi. Opetus- ja kulttuuriministeriön työryhmämuistioita ja selvityksiä 2014:12. Hakupäivä 7.2.2022. <https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/75258/tr12.pdf?sequence=1&isAllowed=y>.

Ammattikorkeakoulujen rehtorineuvosto Arene ry 2017. Sosionomi tuottaa hyvinvointia läpi elämänkaaren. Ammattikorkeakoulutus sosiaalialan muutoksen edistäjänä. Ammattikorkeakoulujen rehtorineuvosto Arene ry:n työryhmän selvitys sosiaalialan tilanteesta ja kehityksestä 2017. Hakupäivä 11.2.2022. http://www.arene.fi/wp-content/uploads/Raportit/2018/arene_sosionomiselvitys_pitka_raportti_fin.pdf?_t=1526901428.

Ammattikorkeakoulujen rehtorineuvosto Arene ry 2019. Ammattikorkeakoulujen opinnäytetöiden eettiset suositukset. Hakupäivä 1.2.2022. https://www.arene.fi/wp-content/uploads/Raportit/2020/AMMATTIKORKEAKOULUJEN%20OPINN%C3%84YTET%C3%96IDEN%20EETTISET%20SUOSITUKSET%202020.pdf?_t=1578480382.

Heikkinen, Kirsi-Marja 2021. Osallisuuden johtaminen – harhaa vai todellisuutta? Teoksessa Uudet tuulet – varhaiskasvatus matkalle tulevaisuuteen (toim. Virpi Lund & Paula Väliaho). Laurea julkaisut | Laurea publications 162. Laurea ammattikorkeakoulu, 84–90. Hakupäivä 22.3.2022. <https://urn.fi/URN:ISBN:978-951-799-609-9>.

Helminen, Jari 2021. Varhaiskasvatuksen sosionomi – osallistavan työn ja verkostotyön asiantuntija. Teoksessa Uudet tuulet – varhaiskasvatus matkalle tulevaisuuteen (toim. Virpi Lund & Paula

Väliaho). Laurea julkaisut | Laurea publications 162. Laurea ammattikorkeakoulu, 16–22. Hakupäivä 16.2.2022. <https://urn.fi/URN:ISBN:978-951-799-609-9>.

Himananen, Sari & Kukkonen, Harri 2020. Huikea mahdollisuus varhaiskasvatuksessa: Sosionomiksi oppimista ja opinnollistamista mentorin tuella. Tampere: Tampereen ammattikorkeakoulu. Hakupäivä 16.2.2022. https://www.theseus.fi/bitstream/handle/10024/355533/web%20final_TAMK_Huikeamahdollisuusvarhaiskasvatuksessa_web.pdf?sequence=2&isAllowed=y.

Hirsjärvi, Sirkka & Hurme, Helena 2011. Tutkimushaastattelu: Teemahaastattelun teoria ja käytäntö. Helsinki: Gaudeamus Helsinki University Press.

Hirsjärvi, Sirkka, Remes, Pirkko & Sajavaara, Paula 2009. Tutki ja kirjoita. 15. uud. p. Helsinki: Tammi.

Hyvärinen, Matti, Nikander, Pirjo, Ruusuvoori, Johanna (toim.) 2017. Tutkimushaastattelun käsikirja. Tampere: Vastapaino.

Isoherranen, Kaarina 2008. Yhteistyön uusi haaste – moniammatillinen yhteistyö. Teoksessa Enemmän yhdessä – moniammatillinen yhteistyö (toim. Raija Tähtiö) Helsinki: WSOY Oppimateriaalit Oy, 34.

Jokinen, Leena & Nieminen, Anne 2019. Varhaiskasvatuksen tulevaisuuskuvat 2040. Varhaiskasvatuksen neuvottelukunnan tulevaisuustyön raportti. Opetus- ja kulttuuriministeriön julkaisuja 2019:30. Hakupäivä 11.2.2022. https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/161799/OKM_2019_30_Varhaiskasvatuksen_tulevaisuuskuvat_2040.pdf?sequence=1&isAllowed=y.

Järvinen, Pertti & Järvinen, Annikki 2011. Tutkimustyön metodeista. Uudistettu painos. Tampere: Opinpajan kirja.

Karila, Kirsti 2016. Vaikuttava varhaiskasvatus. Tilannekatsaus toukokuu 2016. Opetushallitus, raportit ja selvitykset 2016:6. Hakupäivä 7.2.2022. https://www.oph.fi/sites/default/files/documents/vaikuttava_varhaiskasvatus.pdf.

Karila, Kirsti & Nummenmaa, Anna Raija 2001. Matkalla moniammatillisuuteen. Kuvauskohteena päiväkoti. Juva: WSOY.

Kettunen, Jaana 2022. Fenomenografia. Teoksessa Laadullisen tutkimuksen verkkokäsikirja (toim. Jaana Vuori). Tampere: Yhteiskuntatieteellinen tietoarkisto. Hakupäivä 4.4.2022. <https://www.fsd.tuni.fi/fi/palvelut/metodologia/metodologia/kvaliteettiteoreettiset-metodologiset-viitekehykset/fenomenografia/>.

Kirvesniemi, Tiina, Poikolainen, Jaana & Honkanen, Kati 2019. The Finnish day-care centre as an environment for learning social-emotional well-being. *Varhaiskasvatuksen Tiedelehti Journal of Early Childhood Education Research* Volume 8 Issue 1 2019, 26–46. Hakupäivä 17.3.2022. <https://journal.fi/jecer/article/view/114103/67302>.

Kontio, Mari 2010. Moniammatillinen yhteistyö. TUKEVA-hanke Oulun seutu. Oulu. Hakupäivä 15.2.2022. <http://oulu.ouka.fi/seutu/tukeva/moniammatillinen-julkaisu.pdf>.

Kupila, Päivi 2020. Varhaiskasvatuksen asiantuntijuus oppivassa työyhteisössä. Teoksessa Varhaiskasvatuksen käsikirja (toim. Eeva Hujala & Leena Turja). 5. uudistettu painos. Jyväskylä: PS-kustannus.

Laki varhaiskasvatuslain muuttamisesta (1183/2021). Hakupäivä 17.3.2022. <https://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/2021/20211183>.

Leppänen, Milja & Lund, Virpi 2021. Vuorovaikutuksella parempaan tiimityöhön. Teoksessa Uudet tuulet – varhaiskasvatus matkalle tulevaisuuteen (toim. Virpi Lund & Paula Väliäho). Laurea julkaisut | Laurea publications 162. Laurea ammattikorkeakoulu, 68–73. Hakupäivä 17.2.2022. <https://urn.fi/URN:ISBN:978-951-799-609-9>.

Lämsä, Tiina 2021. Kokopäiväpedagogiikka ja sen kehittäminen varhaiskasvatuksessa. *Kasvatus & Aika*, 15 (2), 79–86. <https://doi.org/10.33350/ka.102527>.

Metsämuuronen, Jari. 2006. Tutkimuksen tekemisen perusteet ihmistieteissä: Opiskelijalaitos. 2. laitos, 3. uud. p. Helsinki: International Methelp.

MIELI Suomen Mielenterveys ry 2019. Lapset puheeksi. Lokikirja varhaiskasvatukseen 25.8.2019. Hakupäivä 10.6.2022. <https://mieli.fi/wp-content/uploads/2021/06/Lapset-puheeksi-lokikirja-varhaiskasvatukseen.pdf>.

MIELI Suomen Mielenterveys ry 2022. Toimiva lapsi ja perhe® -työ. Hakupäivä 17.6.2022. <https://mieli.fi/materiaalit-ja-koulutukset/tietoa-mielenterveyden-vahvistamisesta/perheet/toimiva-lapsi-ja-perhe-tyo/>.

Nivala, Elina & Rynnänen, Sanna 2019. Sosiaalipedagogiikka: Kohti inhimillisempää yhteiskuntaa. Helsinki: Gaudeamus.

Niikko, Anneli 2003. Fenomenografia kasvatustieteellisessä tutkimuksessa. Joensuun yliopiston kasvatustieteiden tiedekunnan tutkimuksia n:o 85. Joensuu: Joensuun yliopisto.

Opetushallitus 2019. Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2018. Määräykset ja ohjeet 2018:3a. Hakupäivä 7.2.2022. https://www.oph.fi/sites/default/files/documents/varhaiskasvatussuunnitelman_perusteet.pdf.

Opetushallitus 2022. Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2022. Määräyksen diaarinumero OPH7002022. Hakupäivä 17.2.2022. <https://eperusteet.opintopolku.fi/eperusteet-service/api/dokumentit/8274670>.

Opetus- ja kulttuuriministeriö 2021. Varhaiskasvatuksen koulutusten kehittämisohjelma 2021–2030. Varhaiskasvatuksen koulutusten kehittämisfoorumi. Opetus- ja kulttuuriministeriön julkaisuja 2021:3. Hakupäivä 11.2.2022. https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/162662/OKM_2021_3.pdf?sequence=1&isAllowed=y.

Oulun ammattikorkeakoulu 2022. Sosiaalialan tutkinto-ohjelma. Osaamisprofiili. Hakupäivä 16.3.2022. <https://www.oamk.fi/opinto-opas/opintojen-sisalto/opetussuunnitelmat?koulutus=sos2019sp&lk=s2019&alasivu=osaamiskuvaus>.

Oulun kaupunki 2021a. Työpaikkailmoitus. Sisäinen lähde.

Oulun kaupunki 2021b. Varhaiskasvatuksen sosionomi. Varhaiskasvatuksen sosionomin työnkuva, ppt-esitys. Sisäinen lähde.

Oulun kaupunki, varhaiskasvatus 2021. Lapsen varhaiskasvatussuunnitelma. Hakupäivä 10.6.2022. https://www.ouka.fi/documents/112792/131455/PK_360_Lapsen+varhaiskasvatussuunnitelma_sa2021.pdf/c94f775d-3a73-412e-b31f-fc9a3e02150b.

Pärnä, Katariina 2012. Kehittävä moniammatillinen yhteistyö prosessina. Lapsiperheiden varhaisen tukemisen mahdollisuudet. Turun yliopiston julkaisuja. Annales Universitatis Turkuensis. Sarja – Ser. C Osa – Tom. 341. Scripta Lingua Fennica Edita. Turun yliopisto. Väitöskirja. Hakupäivä 15.2.2022. <https://urn.fi/URN:ISBN:978-951-29-5086-7>.

Tuomi, Jouni & Sarajärvi, Anneli 2018. Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi. Uudistettu laitos. Helsinki: Kustannusosakeyhtiö Tammi.

Tutkimuseettinen neuvottelukunta 2013. Hyvä tieteellinen käytäntö ja sen loukkausepäilyjen käsitteleminen Suomessa. Tutkimuseettisen neuvottelukunnan ohje 2012. Hakupäivä 1.2.2022. https://www.tenk.fi/sites/tenk.fi/files/HTK_ohje_2012.pdf.

Tutkimuseettinen neuvottelukunta 2019. Ihmiseen kohdistuvan tutkimuksen eettiset periaatteet ja ihmistieteiden eettinen ennakoarviointi Suomessa. Tutkimuseettisen neuvottelukunnan julkaisuja 3/2019. Hakupäivä 4.2.2022. https://www.tenk.fi/sites/tenk.fi/files/Ihmistieteiden_eettisen_ennakoarvioinnin_ohje_2019.pdf.

Ukkonen-Mikkola, Tuulikki, Yliniemi, Raija & Wallin, Outi 2020. Varhaiskasvatuksen työ muuttuu – muuttuuko asiantuntijuus? Työelämän tutkimus – Arbetslivsforskning 18 (4), 323–339. Hakupäivä 10.2.2022. <https://doi.org/10.37455/tt.89217>.

UNICEF 2022. Lapsen oikeuksien sopimus – koko teksti. 3 artikla. Hakupäivä 16.3.2022. <https://www.unicef.fi/lapsen-oikeudet/sopimus-kokonaisuudessaan/>.

Varhaiskasvatustililaki (540/2018). Hakupäivä 20.1.2022. <https://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/2018/20180540>.

Vlasov, Janniina, Salminen, Jenni, Repo, Laura, Karila, Kirsti, Kinnunen, Susanna, Mattila, Virpi, Nukarinen, Thomas, Parrila, Sanna & Sulonen, Hanna 2018. Varhaiskasvatuksen laadun arvioinnin perusteet ja suositukset. Kansallinen koulutuksen arviointikeskus. Julkaisut 24:2018. Hakupäivä 14.2.2022. https://karvi.fi/app/uploads/2018/10/KARVI_vaka_laadun-arvioinnin-perusteet-ja-suositukset.pdf.

Westerlund, Satu 2021. Monikulttuurinen varhaiskasvatus osallisuuden poluilla – kohti yhdenvertaista varhaiskasvatusta. Teoksessa Uudet tuulet – varhaiskasvatus matkalle tulevaisuuteen (toim. Virpi Lund & Paula Väliaho). Laurea julkaisut | Laurea publications 162. Laurea ammattikorkeakoulu, 53–59. Hakupäivä 16.2.2022. <https://urn.fi/URN:ISBN:978-951-799-609-9>.

Hei varhaiskasvatuksen ammattilainen!

Ryhmässänne on aloittanut työnsä varhaiskasvatuksen sosionomi. Teemme Oulun ammattikorkeakoulussa **sosionomiopintojen opinnäytetyötä varhaiskasvatuksen sosionomin uudesta työnkuvasta**. Pyydämme sinua osallistumaan tutkimukseen, joka tuottaa ajankohtaista ja tärkeää ymmärrystä sosionomin käytännön työtehtävistä varhaiskasvatustiimissä.

Tutkimustehtävänäme on kuvata moniammatillisen kasvattajatiimin käsityksiä varhaiskasvatuksen sosionomin työtehtävistä varhaiskasvatusryhmässä, sillä sosionomin tehtävä on monelle vielä vieras. Moniammatillisen tiimin yhteisen käsityksen eri ammattiryhmien osaamisesta on todettu edistävän lapsen kokonaisvaltaista hyvinvointia.

Tutkimus toteutetaan ryhmähaastatteluna ja toivomme, että tiiminne voisi osallistua haastatteluun yhdessä. Sosionomeille järjestämme erillisen haastattelun. Pyydämme päiväkotinne johtajaa huomiomaan alustavasti haastattelun työvuorosunnittelussa toukokuulle niin, että pääsisitte koko tiimi mukaan haastatteluun.

Tutkimukseen osallistuminen on **vapaaehtoista**. Pyydämme, että **ilmoittaisit osallistumisestasi meille 13.5. mennessä** viestinä, puhelimitse tai sähköpostitse. Vastaamme mielellämme, jos sinulla herää kysymyksiä tutkimusta koskien. Haastattelun teemat saat pohdittavaksi ennen haastattelua.

Haastattelu nauhoitetaan ja otteita haastattelusta käytetään tutkimusraportissa. Haastattelut ovat luottamuksellisia ja niitä käsittelevät vain tutkimusta tekevät opiskelijat. Haastateltavat ovat tutkimusraportissa **nimettömiä**, haastateltaviin viitataan raportissa ammattinimikkeellä ja haastatteluaineisto hävitetään tutkimuksen valmistuttua. Tutkimuksen tietosuojainfo on saatavissa osoitteessa: https://www.oamk.fi/tietosuojainfo-****.

Yhteistyöterveisin,

Minna Partanen

Pieta Ronkainen

Hei varhaiskasvatuksen sosionomi!

Teemme Oulun ammattikorkeakoulussa sosionomiopintojen **opinnäytetyötä varhaiskasvatuksen sosionomin uudesta työnkuvasta**. Pyydämme sinua osallistumaan tutkimukseen, joka tuottaa ajankohtaista ja tärkeää ymmärrystä sosionomin käytännön työtehtävistä varhaiskasvatustiimissä.

Tutkimustehtävänäemme on kuvata moniammatillisen kasvattajatiimin käsityksiä varhaiskasvatuksen sosionomin työtehtävistä varhaiskasvatusryhmässä, sillä sosionomin tehtävä on monelle vielä vieras. Moniammatillisen tiimin yhteisen käsityksen eri ammattiryhmien osaamisesta on todettu edistävän lapsen kokonaisvaltaista hyvinvointia.

Tutkimus toteutetaan **ryhmähaastatteluna** ja toivomme, että voisimme haastatella teitä sosionomeja vkolla 20 tai 21. Tiiminne muut kasvattajat haastatteleme erillisessä ryhmässä.

Tutkimukseen osallistuminen on **vapaaehtoista**. Pyydämme, että **ilmoittaisit osallistumisestasi meille 13.5. mennessä** viestinä, puhelimitse tai sähköpostitse. Vastaamme mielellämme, jos sinulla herää kysymyksiä tutkimusta koskien. Haastattelun teemat saat pohdittavaksi ennen haastattelua.

Haastattelu nauhoitetaan ja otteita haastattelusta käytetään tutkimusraportissa. Haastattelut ovat luottamuksellisia ja niitä käsittelevät vain tutkimusta tekevät opiskelijat. Haastateltavat ovat tutkimusraportissa **nimettömiä**, haastateltaviin viitataan raportissa ammattinimikkeellä ja haastatteluaineisto hävitetään tutkimuksen valmistuttua. Tutkimuksen tietosuojainfo on saatavissa osoitteessa: https://www.oamk.fi/tietosuojainfo-****.

Yhteistyöterveisin,

Minna Partanen

Pieta Ronkainen